

אמנות

הציור "חמניות" של ראובן רובין נמכר תמורת 90 אלף דולר

חלקה הראשון של המכירה הפומבית בתירוש הסתכמה בסכום של 2.5 מיליון דולר. הציור "ונוס" של אביבה אורי השיג מחיר שיא לאמנית ונמכר תמורת 65 אלף דולר

[שני ליטמן](#) [לעקוב](#)

01 בפברואר 2015

בבית המכירות הפומביות תירוש נערכה אתמול חלקה הראשון של מכירת האמנות הישראלית והבינלאומית [החצי שנתית](#). המכירה הסתכמה בסכום של 2.5 מיליון דולר, ו-87% מהעבודות שהוצעו בה, נמכרו.

בין התוצאות הבולטות ניתן למנות את יצירתו של ראובן רובין, "חמניות", שנמכרה תמורת 90 אלף דולר לאחר שהוערכה בסכום של 50-80 אלף דולר. הציור "חתונה" של יוסל ברגנר נמכר תמורת 81 אלף דולר, לאחר שהוערך ב-40-60 אלף דולר. הציור "נוף" של אורי ריזמן שהוערך ב-30-50 אלף דולר, נמכר תמורת 60 אלף דולר. ציור פחם על נייר של האמן הדרום אפריקאי ויליאם קנטרידג' מ-1995 נמכר תמורת 57,500 דולר לאחר שהוערך ב-25-35 אלף דולר.

הציור "ונוס" של אביבה אורי מסוף שנות השישים, שהיה שייך לאוסף האמנות של נחמה ואשר רוזנבלום, הוריו של העיתונאי אדם ברוך, השיג מחיר שיא לאמנית ונמכר תמורת 65 אלף דולר לאחר שהוערך ב-30-40 אלף דולר. המחיר הגבוה ביותר הקודם שהשיג ציור של אורי היה 25 אלף דולר. יצירה נוספת מאוסף אשר ונחמה רוזנבלום, של אריה ארוך, ללא כותרת משנת 1968, שהוערך ב-14-18 אלף דולר, נמכר תמורת 39 אלף דולר. גם הציור "ירושלים" של לודוויג בלום, מ-1956, השיג מחיר גבוה יחסית למחיר ההערכה ונמכר תמורת 55 אלף דולר, לאחר שהוערך בין 35-50 אלף דולר.

הטריפטיק "שלושה רבנים" של זויה צ'רקסקי, שנוצר ב-2002, נמכר תמורת 11.5 אלף דולר, לאחר שהוערך ב-8,000-6,000 דולר. ציור של האמנית חגית לאלו, ללא כותרת, מאוסף עמי וגבי בראון, השיג מחיר גבוה במיוחד לעומת מחיר ההערכה — 17,250 דולר, לעומת הערכה מוקדמת של 2,000-1,500 דולר. גם כאן מדובר בשיא חדש למחירי יצירותיה של לאלו, לאחר ששיאה הקודם היה 9,500 דולר. יצירה נוספת מאוסף עמי וגבי בראון, "ראש" של רפי לביא מ-2001, נמכרה גם היא תמורת 17,250 אלף דולר, לאחר שהוערכה ב-6,000-9,000 דולר. גם ציור שמן על בד ללא כותרת של מיכאל גרוס משנת 1989, שהיה שייך לאוסף בני הזוג בראון, השיג מחיר נאה לעומת ההערכה, ונמכר תמורת 21 אלף דולר לעומת 8,000-5,000 מחיר הערכה. פסל "הגז" של סיגלית לנדאו נמכר תמורת 37 אלף דולר, לעומת הערכה מוקדמת של 35-28 אלף דולר.

לדברי מנהל בית המכירות תירוש, דב חזן, תוצאות המכירה מעידים כי בהתאם למגמה העולמית, "חלקה של האמנות העכשווית תופס חלק יותר ויותר משמעותי ומחזורי המכירה עולים ממכירה למכירה".

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר |
רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל

© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ

Curation Dalit Matatyahu
Assistant Curators: Kfir Meir, Adi Gross

Date 7/8/25-8/11/25

Location Simon and Marie Jaglom Pavilion
Paulson Family Foundation Building

Rubin museum at the Tel Aviv museum of art

During the 12-day war between Israel and Iran, ballistic missiles struck across the country, wreaking havoc. The Rubin Museum, former home of Reuven Rubin, was damaged by the shockwave of a missile explosion on a nearby street, and Rubin's paintings were evacuated to the Tel Aviv Museum of Art for safekeeping. Their hurried arrival at TAMA introduced a rare institutional moment: a selection of Rubin's works from the Museum's collection was reunited with those usually housed in the city's historic center, resulting in a resonant encounter between a major collection of Israeli art and the singular legacy of a prominent, original painter.

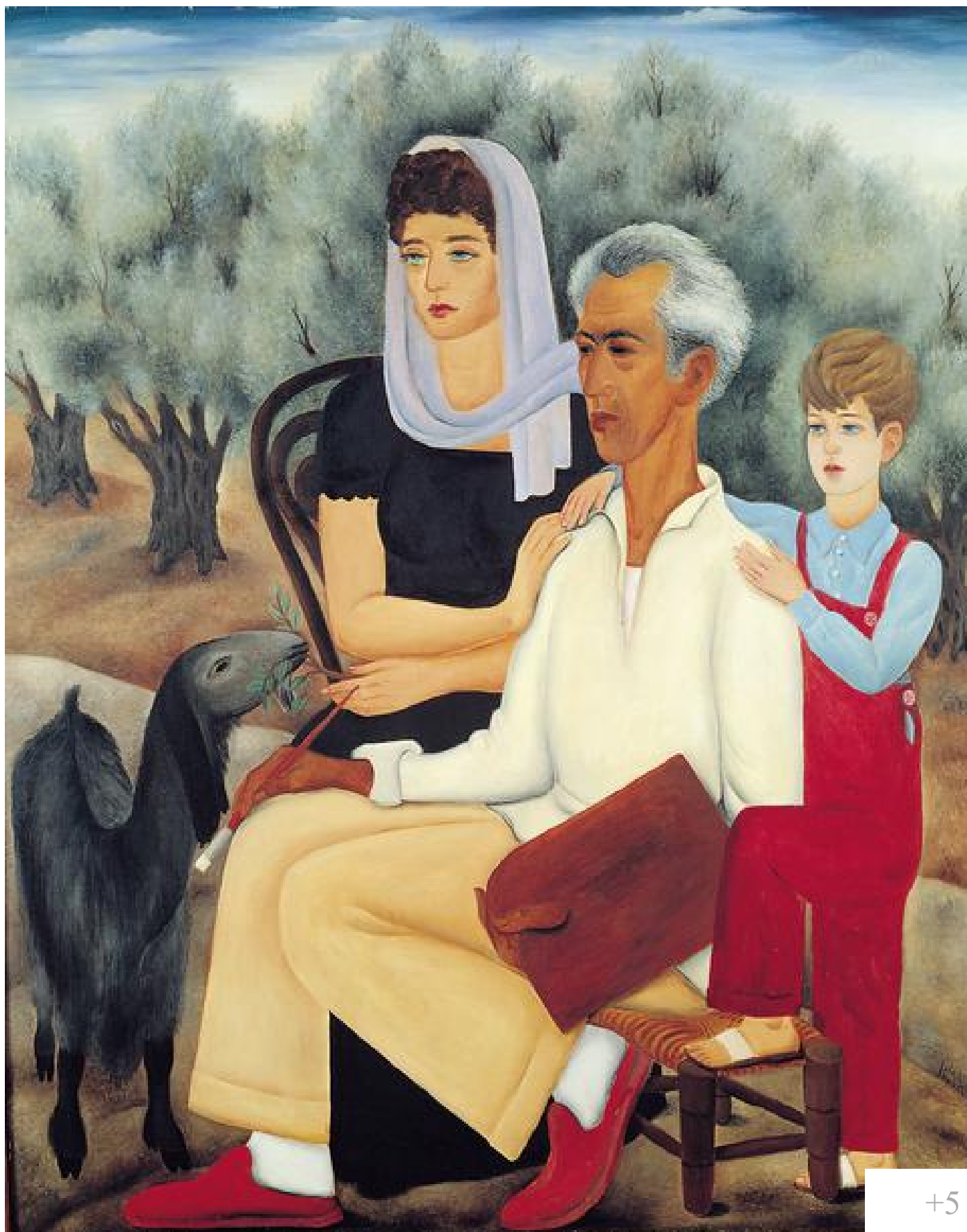
Born in 1893 in Galați, Romania, Reuven Zelicovici arrived in Jerusalem as a young man, not yet twenty, to study at the Bezalel School of Arts and Crafts. A year later, he left for Paris, then the capital of modern art. In 1922, at the conclusion of a winding journey of artistic growth that passed through Paris, Romania, and New York, he returned to Mandatory Palestine and settled in Tel Aviv. To a large extent, Rubin was the formulator of local art in the 1920s and the creator of some of the most iconic and memorable images of young Tel Aviv. In the 1930s, his style shifted: his canvases grew darker, more mottled and dreamy, and his imagery tended toward the Jewish-Biblical. Rubin remained a prolific artist throughout his life, and in 1974, the year of his death, was awarded the Israel Prize. He bequeathed his house and dozens of his works to the city, to found a museum for the benefit of its residents. The name "Reuven Rubin" emerged from his bilingual signature: "Reuven" in Hebrew and "Rubin" in English.

Rubin's early paintings are brightly-colored, marked by simple forms. He portrayed the land and its vistas—Tel Aviv, Jerusalem, Ein Kerem, the Sea of Galilee—as a pastoral realm where Jews and Arabs, pioneers and shepherds, farmers and peddlers, poets and artists, the devout members of the old Yishuv, Yemenites, Bukharans, and new immigrants coexist in harmony. The story of the place, as it emerges from Rubin's canvases, is a dream of mythical unity, the source of his work's enduring appeal as well as the reason for later critique.

Rubin was a modern painter, yet he never turned to abstraction. Hayim Nahman Bialik, Rubin's neighbor, wrote in a 1927 article in *Haaretz*: "...it is almost as if a house of study was built there: 'Made by Rubin,' 'Rubin-like,' 'almost Rubin.' There are already 'Rubins'—soon 'non-Rubins' will come." Alongside Rubin, the exhibition presents several "non-Rubins"—Israeli artists who

followed him, some of whom were active during his later years: **Arie Aroch, Joshua (Shuki) Borkovsky, Moshe Gershuni, Pinchas Cohen Gan, Hagit Lalo, Raffi Lavie, and Moshe Mokady.**

Hospitality offers a perspective on the delicate relationship between host and guest. This pairing may seem to frame figuration and abstraction as opposing poles, but their juxtaposition on the gallery walls reveals shared formal qualities and structural kinship. Hospitality in this context is envisioned as a response to the most essential and urgent imperative of our time—a call for sensitivity and profound responsibility toward the Other.

+5

Reuven Rubin, *My Family*, 1949-50
Oil on canvas, 162×130 cm

רשימות תל אביביות

רשימות תל אביביות | הצייר ראובן רובין מת וממשיך ליצור בביתו

סיגלית לנדאו העמידה מיצבים ועבודות וידיאו משלה בבית ראובן כדי להראות מה עשו מאה שנה לחיים ולאמנות בארץ. הווידיאו המרתק ביותר מוקרן ליד ציור הזיתים האיקוני של רובין

לעקוב

אברהם בלבן

02 בנובמבר 2021

המפגש הראשון שלי עם מוזיאון בית ראובן לפני כשמונה שנים היה מקרי. הייתי חדש בעיר ורציתי לשוטט מעט ברחוב ביאליק ולשבת קצת בארכיון של בית ביאליק. כשעברתי ליד מוזיאון בית ראובן נזכרתי כי במקום מתקיימת תערוכה חדשה בשם "מראי מקום". נכנסתי לראות את התערוכה והשיטוט שלי ברחוב הסתיים.

עדנה ארדה, שאצרה את התערוכה, שאלה את עצמה מה ראה ראובן רובין כשהגיע ארצה בשנת 1923. היא חיפשה צילומים של המקומות שרובין צייר והכינה תערוכה רבת עניין, שבה נתלו אלה מול אלה ציוריו וצילומים ישנים של האתרים שצוירו. למראה השקמים של רובין וצילומים ישנים של העצים האלה ידעתי כי את הבוקר כבר אבלה כאן. הדמיון בין הדימוי הציורי לבין המציאות, ובעיקר הפער העצום בין החזון הציורי לבין המציאות, ריתקו אותי.

מהתערוכה "זית אצל זית" של סיגלית לנדאו בבית ראובן צילום: יותם פרום

מאז גיליתי לא פעם שרובין המת ממשיך לחיות וליצור בביתו. לפני שנה האמן רן סלוין "התערב" בשלושה ציורים מפורסמים של רובין באמצעות הקרנות וידיאו שהעבירו את הציורים מאה שנה קדימה. הציור "המאורסים" הוקף במסגרת צפופה של אנימציות דיגיטליות. השלווה הגמורה של המאורסים הוקפה בתמונות תזזיתיות של העידן הוירטואלי דיגיטלי, ואלה איימו בבירור על עולמם האוהב והשלו של בני הזוג. לבריכת ההשקיה הנראית בציור הנפלא "פרדסים ליד יפו"

הוסיף סליון נערה שוכבת על מזון צף, וכך העתיק את התמונה מן הנוף החקלאי הפורה של שנות העשרים של המאה הקודמת היישר לתרבות הפנאי הנהנתנית של ימינו.

גם הבוקר, בוקר סתווי של סוף אוקטובר, אני מבין שרובין נקרא שוב לומר את דברו. סיגלית לנדאו העמידה מיצבים ועבודות וידיאו משלה כדי להראות מה עשו מאה שנה לחיים ולאמנות בארץ ישראל. הווידיאו המרתק ביותר מוקרן ליד ציור הזיתים האיקוני של רובין. לזיתים בציור גוון כספיתי, האיש העומד על הסולם מרים ידיו לצדדים כמתפלל והאוויר כולו נושם קדושה. לא פלא שבמכתב ששלח רובין באותה תקופה לחבר בפאריס הוא מתאונן שהמלה "חלוצים" נהפכה לוולגרית והוא מחפש לה תחליפים: "עברתי היום בעמק וראיתי את הקדושים שלנו" (מצוטט בספרה של כרמלה רובין "בד בבד — בין ציורים לאנשים").

ליד הציור הזה מוקרן מסיק בן-ימינו: מכונה לופתת את גזע הזית ומטלטלת אותו בחוזקה, האוויר נמלא רעש ואבק, וכדי להוסיף למהומה פועלים עוטי כאפיות מכים במוטות ארוכים בענפי העץ. המסיק הקדוש הופך למסיק אלים, מלחמתי, והפועלים "הקדושים" הם ערבים. וידיאו אחד, כאמור, שווה אלף מילים.

יצירתו של רובין, אני שומע, תמשיך בקרוב במסעה האמנותי: בתערוכה המתוכננת לחודש מאי ציוריו של אריק בוקובזה ינהלו דיאלוג עם אלה של רובין

בחדר אחר הציבה לנדאו מעגל של נעליים למרגלות הציור "הרוקדים ממירון". העימות כאן יותר מרומז, אבל גם במקרה הזה האמירה של לנדאו ברורה. לעומת חסידיו הרוקדים של ראובן, שרגליהם אינן מופיעות כלל בתמונה וכל־כולם יראת שמים וריקוד המידפק על דלתות שמים, הניחה לנדאו מעגל רוקדים משלה, מעגל של נעליים ריקות (מי שניסה להרים אחת מהן נוכח בכובדן: הנעלים הן יציקות ברונזה). וכל זאת כאומרת: אין רוח בלי גוף, או: בלי קשר הדוק למקום, לאדמה, למציאות, הרוחניות החסידית איננה אלא עורבא פרח.

לשמחתי כרמלה רובין, האוצרת והמנהלת האמנותית של המוזיאון, נמצאת במשרדה, נמרצת ומהירת דיבור כמו תמיד. יצירתו של רובין, אני שומע, תמשיך בקרוב במסעה האמנותי: בתערוכה המתוכננת לחודש מאי ציוריו של אריק בוקובזה ינהלו דיאלוג עם אלה של רובין. בתערוכה יפהפייה שהוצגה במוזיאון נחום גוטמן לפני כעשר שנים בוקובזה "שתל" בתמונותיו של גוטמן קטעי מציאות שלא זכו לייצוג בציוריו של גוטמן (נשים ערביות שאינן פרויקציה של הגבר המערבי המתבונן בהן, מפגשים ישירים בין האוכלוסייה הערבית ליהודית). האם יעניק טיפול דומה גם לרובין? נמתין ונראה.

בפיה של רובין גם חדשות פחות משמחות. שמונה שנים אספה תרומות ואישורים לצורך הוספת שלוש קומות תת־קרקעיות לבית ראובן כדי להגדיל את חלל התערוכות וחלל האיחסון של המוזיאון. לפני כמה חודשים התברר לה סופית כי התוכנית לא תצא לפועל. כדי לבצע את התוכנית צריך היה להעתיק זמנית ממקומם את שני הפיקוסים העתיקים שבחזית הבית והעירייה, שעצי העיר כידוע יקרים לה מאוד, סירבה בשל כך להעניק את האישור הנדרש.

אני יוצא מן המוזיאון לשיטוט תקופתי ברחוב ביאליק. כשלימדתי בארצות הברית ובאנגליה סטודנטים שאלו אותי לא פעם היכן כדאי לבקר בתל אביב ולא ידעתי מה להשיב. בדיעבד, הייתי שולח אותם קודם כל לרחוב הזה. לא רחוב בנוי לתלפיות נוסח לונדון, פאריס או רומא, בהחלט לא רחוב שבנתה אימפריה, אבל רחוב הכי תל אביבי שיכול להיות: רחוב בגובה העיניים, בגובה החזון של ציביליזציה חדשה היודעת היטב שאמצעיה מוגבלים אבל אינה מטילה הגבלות על הדמיון.

לחצו לקבלת עדכונים בנושא:

+ ספרים

חדשות קרות

מה הופך את העיצוב
הסקנדינבי לפופולרי
כל כך?

אביטל ברידא

אבן דרך

העיצוב הישראלי
שהתנוסס ברחבי
העיר פריז

ענת ציגלמן

הקורונה בשער

שוברים את הכלים:
שערי המגזינים
הטובים ב-2020

עודד בן יהודה

עשו לנו לייק בפייסבוק

בחימת האמן: בית הצייר ראובן רובין בקיסריה, שנבנה כיצירה זוגית

בית ראובן בת"א הוא ציון דרך ותיק ומוכר, אבל מי שמע על וילת חלומותיו, שעומדת היום למכירה? סיפור בנייתה המרתק, והצצה לחיי הבוהמה המפנקים של שנות ה-60

מיכאל יעקובסון

Share

08:44 06.05.19 לעמוד של מיכאל יעקובסון

אדריכלות בית ראובן רובין קיסריה (הסלון בבית חלומותיהם של אסתר וראובן רובין, שנבנה ב-1965. עצי הזית, שאהב וחוזרים בציוריו, בולטים בגן, וגם בפנים. בני הזוג ערכו טקס הנחת אבן פינה, וראובן טמן ביסודות מגילה קטנה שבה ציין: "ירינו אבן פינה לבית, שאני, ראובן רובין, בונה כאן למען קיים הקשר בין עבר והווה")

אדריכלות בית ראובן רובין קיסריה (המגרש שנבחר ממוקם בראשה של גבעה קטנה. מכאן וללא מאמץ ניבט הים, המרוחק כ-350 מטרים בלבד, וכן האקוודוקט הרומאי הטובל בחולות)

אדריכלות בית ראובן רובין קיסריה (הבית בנוי בשני אגפים - ציבורי ופרטי - ומוקף גן גדול, שילדי בני הזוג מקפידים לטפח גם היום. בינתיים סירבו למכור למי שביקש לקנות ולהרוס, בתקווה שהבית יישמר)

אדריכלות בית ראובן רובין קיסריה (מבואת הבית. בגינה שתל אדריכל הנוף צמחייה ארץ ישראלית, כזו שתתאים לאקלים המקומי, ותהיה עמידה בפני רוחות הים העזות המנשבות כאן)

אדריכלות בית ראובן רובין קיסריה (את העמוד הניצב בסמוך לשולחן האוכל, ונושא את הגלריה שבה הסטודיו הביתי של ראובן, ביקש האמן להסתיר. לצורך כך הוא דאג לאתר שני גזעים של עצי זית, אותם הקצה בבית מלאכה בפרדס חנה הסמוכה, ויצר מהם גוף אחד הנראה כגזע איתן)

אדריכלות בית ראובן רובין קיסריה (עבודות אמנות רבות של ראובן מעטרות את הקירות: שטיחי קיר, פסלים, ציורים, הדפסים וגם עבודות זכוכית ומתכת. הן לא רק מעניקות מגוון של חומריות וצבעים לסלון הצבוע כולו בלבן, אלא גם מוסיפות לו את הממד האמנותי המקומי, שבעל הבית יצר במו ידיו)

אדריכלות בית ראובן רובין קיסריה (בני הזוג בצילומים התלויים בבית. האדריכל אריה אל-חנני היה חבר טוב של ראובן, וממנו הוא ביקש להגשים את רעיונותיו)

אדריכלות בית ראובן רובין קיסריה (אסתר וראובן רובין בסלון שאהבו כל כך (מימין). רבים התארחו כאן, ביניהם אלפרד היצ'קוק וטדי קולק, עזר וראומה ויצמן (שהתגוררו ממש ממול), מעצבת האופנה לולה בר ומעצבת הפנים דורה גד, זובין מהטה וצ'יץ')

אדריכלות בית ראובן רובין קיסריה (הספרייה הצמודה לסלון. האגף הציבורי רוהט כולו ברהיטי עץ ועור שנקנו בספרד, רובם במראה עתיק)

אדריכלות בית ראובן רובין קיסריה (הדלת המעוגלת בקיר סוגרת על בר משקאות, שהיה שימושי מאוד באירועים הרבים שנערכו כאן. עיצוב הפנים הופקד בידיהם של רפי בלומנפלד ולזר חזקיה, שעיצבו, בין היתר, את מלון השרון בהרצליה, את דירתם של יצחק ולאה רבין וכן את וילה שרובר. המדרגות המובילות לגלריה נטולות מעקה, לבקשת ראובן)

אדריכלות בית ראובן רובין קיסריה (במפלס העליון מצוי הסטודיו בו יצר בעת ששהה בבית. הוא מואר באמצעות פתח רחב בתקרה, ווילון גדול מכסה על קיר שבו קבועים מסמרים. לכאן היה מביא ראובן אספני אמנות, סוחרים וגלריסטים, וחושף בפניהם באחת את העבודות אותן ביקש למכור. כן הציור עדיין ניצב כאן)

אדריכלות בית ראובן רובין קיסריה (המטבח, עם משקל תלוי על הקיר. בבית היו חידושים כמו רמקולים שהוטמעו בקיר לצד מערכת סטריאו משוכללת לזמנה. חידוש אחר היתה מערכת מיזוג מרכזית, כשהמיכון הוטמן במרתף כדי למנוע רעש מיותר)

אדריכלות בית ראובן רובין קיסריה (באגף חדרי השינה שתי קומות. בקומת הקרקע חדר לאורחים ושניים לילדיהם של בני הזוג. בקומה העליונה שני חדרי נפרדים לכל אחד מבני הזוג)

אדריכלות בית ראובן רובין קיסריה (מבט מחדרו הפינתי של ראובן לחדרה של אסתר, שהיה מרווח יותר ונצבע בגוון תכול. החדרים מקושרים במסדרון פנימי, הפונה לחדרי רחצה משותפים)

אדריכלות בית ראובן רובין קיסריה (בגג תכנן האדריכל מרחב מרוצף עם ספסלים בנויים ומפלסים שונים, המאפשרים לערוך אירועים ולהשקיף אל הנוף המרהיב)

אדריכלות בית ראובן רובין קיסריה (ובחצר הפנימית, העטופה באגפי הבית, התפתחו עצי זית אדירים. ביצירתו סמלו עצי הזית את הנוף הארצישראלי, שאליו חש קרבה מיוחדת)

אלפרד היצ'קוק וטדי קולק היו האורחים הראשונים בבית הנופש בקיסריה, שהקימו לעצמם הצייר הנודע ראובן רובין ורעייתו אסתר ב-1965. הפועלים בדיוק ליעבוד ועזבו, ובני הזוג היו שקועים בסידור הבית, כש"לפתע נשמע צלצול פעמון הכניסה", סיפרה לימים אסתר, בספרה האוטוביוגרפי "אלבום זכרונות" (הוצאת משכל). "יחפה, בידי האחת סחבה נוטפת מים ובשנייה מגב גדול, ניגשתי לפתוח. בפתח עמדו טדי קולק ואלפרד היצ'קוק. 'שמעתי שסיימתם לבנות את ביתכם', אמר טדי, 'עברנו בסביבה והחלטנו להגיד לכם מזל טוב'. כיבדנו את שני האורחים הראשונים שלנו והרמנו כוס יין אדום לברכה".

אסתר הייתה אשת החברה הגבוהה, ומורגלת באירוח שועי עולם, אבל הסיטואציה הזו ריגשה אותה. "שפתי נעו בלחישת 'שהחיינו' שנשאתי לכבוד הבית, שנבנה באהבה גדולה", כתבה.

ראובן רובין על גג הבית (צילום: דוד רובינגר)

54 שנה לאחר מכן, לא נותר זכר לאותו ניקיון ולכל האורחים המפורסמים שפקדו את הווילה. שנים שלא גרים כאן והבית נעול, וכשאנחנו נכנסים פנימה מתברר שהזמן עמד מלכת, כאילו רק לפני רגע יצאו מכאן ראובן ואשתו. הרהיטים אותם הרהיטים, יצירותיו היקרות של האמן תלויות על הקירות, הצלחות והכוסות מאופסנות בארונות המטבח, וספרים עם הקדשות של אמנים ומדינאים מסודרים על המדפים. אפילו כן הציור של ראובן רובין ניצב בסטודיו.

רק האפלה שולטת כאן, לאחר שרוב הנורות נשרפו. בסלון פתחנו את דלתות ההזזה הפונות לחצר, כך שקרני השמש החורפיות יחדרו פנימה, אך בשאר החדרים לא תוחזקו תריסי העץ התקועים, והם שרידים בעלטה יחסית.

ועדיין, זהו בית עוצר נשימה, שמייצג את הלוקסוס הישראלי של שנות ה-60, דוגמה לאדריכלות מעולה שביקשה ליצור שפה מקומית. מרגישים כאן היטב את רוח המקום, הן בזכות האדריכלות והן ברוחו של רובין, שלא רק הותיר בה את חותם יצירותיו, אלא היה מעורב בתכנון הבית והגן. החשש כי הפנינה הזו עומדת להיהרס צריך לצער כל חובב תרבות ישראלית ומורשת עברית.

עצי זית, אלא מה

הגן הגדול שעוטף את הבית מתפרס על פני רוב שטחו של המגרש, הכפול בשטחו משאר המגרשים באזור ומגיע ל-3.2 דונם. בגן לא תמצאו את פסליו של ראובן, אך בשער הכניסה הפונה לרחוב ובמעקה הסמוך לו התקין ראובן סורג מתכת בו משולבים ארבעה רימונים, כמספר דיירי הבית. לצד השער קבע לוח ברזל ועליו מצוין "בית ראובן".

ראובן רובין לצד שער הכניסה, בו שולבו ארבעה רימונים, כמספר דיירי הבית (צילום: דוד רובינגר)

מהגן ניתן להשקיף על הסביבה כולה, היות והמגרש שנבחר ממוקם בראשה של גבעה קטנה, המתנשאת לגובה של 22 מטרים מעל לפני הים. מכאן וללא מאמץ ניבט הים המרוחק כ-350 מטרים בלבד וכן האקוודוקט הרומאי הטובל בחולות. ילדיהם של בני הזוג רובין מקפידים לטפח את הגן גם כיום, ולכן הדשא קצוץ והעצים והשיחים מטופחים כנדרש. בשעתו, שתל אדריכל הנוף, לבקשתו של רובין, צמחייה ארץ ישראלית, כזו שתתאים לאקלים המקומי, ותהיה עמידה בפני רוחות הים העזות המנשבות כאן.

מגדל המדרגות בעורף הבית עוצב כפסל מעוגל, שתפקידו להשלים את הקומפוזיציה (צילום: אילן נחום)

עצי הזית העתיקים שרובין כל כך אהב וחזרו והופיעו בצירוף, בולטים בין כל צמחי הגן, לאחר שהובאו משדות קיבוץ חולדה. עצי הזית סימלו ביצירתו את הנוף הארצישראלי, אך גם רמזו על העם היהודי – שורשיותו החזקה והקשר ההדוק של העם לארצו. "הייתי בדרכי לירושלים עם אסתר באחת מנסיעותינו הרבות יחדיו", נזכר לימים ראובן באותו רגע בשנת 1929, בו חש קרבה מיוחדת לנוף המקומי ולעצי הזית במיוחד. "הגענו למבואות אבו גוש, כפר מוקף עצי זית עתיקים. עצרתי את המכונית ועמדתי משתאה, שכן ראיתי את הנוף שונה לחלוטין מזה שראיתי עד כה. הנוף ועצי הזית כמו רכנו עלי וחיבקו אותי".

את מה שחש הוא מתאר כמעט כאקסטזה, כזו שללא ספק תפסה אותו לשארית חייו ובאה לידי ביטוי בין השאר גם בעיצוב ביתו, עשרות שנים מאוחר יותר: "הצבעים, האור, האווירה המבליחה שבה נשם וחי הנוף היו לי חוויה של התגלות".

אחדים מעצי הזית ניטעו בחצר הפתוחה שבחזית המגרש ולא הצליחו יחסית להתפתח. בשונה מהם, שני עצי הזית שניטעו בחצר הפנימית העטופה באגפי הבניין, מוגנים מפני הרוח הנושאת עימה מלחים מהים שלא מיטיבים עם העץ, ואלה התפתחו באופן יוצא מן הכלל.

הבית בשנות ה-70. תוכן בהשראה ים תיכונית, וגם של אדריכלים כמו לה קורבוזיה (צילום: דוד רובינגר)

ההשראה מהבנייה הים-תיכונית ובמיוחד זו הפלסטינית ניכרת בבית. ראובן, שהגיע לארץ ישראל לראשונה ב-1912, נחשף לאורח החיים ולבנייה הערבית המקומית, שמצאו את ביטויים בציוריו כמו גם הנוף המקומי של החולות הבתוליים ועצי הזית המסתוריים. לבד מהחצר הפנימית, חזרה ההשראה שקיבל ובאה לידי ביטוי בפיתוח הגג, וכן באלמנטים שונים, דקורטיביים ושימושיים. יחד עם זאת, הביא עמו האדריכל השראה מעבודותיו של האדריכל השווייצרי-צרפתי לה קורבוזיה, כמו גם מאדריכלים אחרים שבלטו באותן שנים ויצרו וילות שהיו ליצירות פיסוליות שימושיות. רובן זכו להכרה והוכרזו זה מכבר לשימור, או כאתרי מורשת עולמית.

האדריכל אריה אל-חנני הוא שנבחר לתכנן את הבית. "אל-חנני היה חבר טוב, ואבא רצה שיגשים את הקונספציות שהיו לו בראש", מסביר דוד רובין, בנם הבכור של ראובן ואסתר, בעת ביקור עמו בבית. "לכן יש כאן הרבה דברים ועיצובים שהוא הגה ורצה לראות בבית שלו". אל-חנני, שהיה מהאדריכלים המקוריים והפוריים שפעלו במאה ה-20 בישראל, וכן חתן פרס ישראל (תכנן בין השאר את ביתני יריד המזרח בתל אביב, ספריית ויקס במכון ויצמן ו"אוהל יזכור" ביד ושם), הביא עמו את האדריכל ניסן כנען, חותנו ושותפו, ויחד עבדו על תכנון הווילה.

עיצוב הפנים הופקד בידיהם של שניים מבכירי מעצבי הפנים בישראל באותן שנים - רפי בלומנפלד ולזר חזקיה (שעיצבו, למשל, את מלון השרון בהרצליה, אתר גבעת התחמושת בירושלים, דירת יצחק ולאה רבין וכן את [וילה שרובר](#)).

הבניין עצמו כולל כ-450 מ"ר שטח בנוי, ומורכב משני אגפים מרכזיים. האגף הציבורי יותר עוצב באופן ייצוגי ומצויים בו הסלון עם חדר אוכל, סטודיו לאמן, חדר מגורים אינטימי וכן מטבח. באגף הפרטי מרוכזים חדרי השינה והרחצה. יש גם יחידת מגורים קטנה ונסתרת מתחת לאזור המטבח, שיועד למשרתת. מעבר תת-קרקעי מקשר בין דירתה ובין המטבח, כשמתחת לשולחן האוכל קבוע ברצפה כפתור המקושר למנגנון צלצול, המזעיק אותה לשולחן בעת הצורך. חידוש נוסף היתה מערכת מיזוג אוויר מרכזית, שהורכבה משתי יחידות נפרדות, אחת לכל אגף, כשהמיון הוטמן במרתף הבית כדי למנוע רעש מיותר לדיירים ולשכנים.

כבר מבחוץ ניתן לזהות את ההפרדה בין שני האגפים, כשהאדריכל תכנן את כל אחד מהם בנפח שונה, בכדי להעניק למכלול ממד פיסולי. חלק מהפינויות מעוגלות וחלקן ישרות, חלק מהפתחים רחבים ומרובעים וחלקם צרים ועגולים. בגג הבניין יצר האדריכל מרחבים מרוצפים עם ספסלים בנויים ומפלסים שונים, המאפשרים לערוך אירועים ולהשקיף אל הנוף המרהיב, שבאותן שנים היה הרבה יותר בתולי וחשוף מאשר היום. צינורות חרס מעטרים את חלקה העליון של החזית הפונה לחצר, ונועדו להחדיר בריזה קרירה בימות הקיץ החמים. מרכיב זה, שהושאל מהבנייה הערבית ושראובן ביקש מהאדריכל לשלב בבית כבר בשלב מוקדם של התכנון, חוזר ומופיע בחלקים אחרים בחזית, אלא ששם שולבה בצינורות זכוכית צבעונית.

רובין הושפע מהבנייה הערבית וביקש לשלב בקירות צינורות חרס, המחזירים פנימה אוויר ואור (צילום: אילן נחום)

הצינורות מקשטים את החזיתות (צילום: אילן נחום)

(צילום: אילן נחום)

מבפנים הם שוטפים באור עדין את החדרים הפרטיים (צילום: אילן נחום)

רק כשנכנסים אל הבית ומגיעים אל חדרי השירותים והרחצה הפרטיים, מגלים שאותו אור צבעוני שוטף בעדינות את החדרים האינטימיים. ארובת האח המתנשאת אל על, כמו גם מגדל המדרגות שבעורף הבניין, עוצבו שניהם כמו פסלים מופשטים ואנכיים שתפקידם להשלים את הקומפוזיציה, בדיוק כמו בציור. טיח גס (שפריץ) לבן, שהיה כל כך טיפוסי לשנות ה-60, מכסה על חזיתות הבניין כולו ומאחד אותן ליצירה שלמה ואחידה במידה.

מבואת כניסה ממוקמת בקצה שביל הכניסה, ומפצלת את המבקרים בין שני האגפים. כעת מכסה ערימה של גרזאות את המקום בו ניצב בעבר מעמד עץ דקורטיבי, שנשא פסל של סוס ורוכב שיצר רובין בשנותיו הראשונות כאמן. האגף הציבורי מרהיב, הודות לשילובם זה בזה של החדרים השונים. הסלון הוא אולם מרכזי וחגיגי, המתנשא לגובה של שתי קומות. בקצהו מערכת ישיבה הפונה אל אח גדול ומעליה תלויה עבודת מתכת גדולה שיצר ראובן ומתארת סצנה תנ"כית של מאבק יעקב במלאך. משני צידי האח רמקולים גדולים, המחברים למערכת סטריאו שהיתה משוכללת לזמנה ובה אהב ראובן להאזין לתקליטים של מוסיקה קלאסית, שעדיין מונחים במקומם על המדף.

אם הבית לא ייהרס, יצרת המתכת התנכ"ית תישאר תלויה מעל האח (צילום: דוד רובינגר)

לצד האח ספה שנבנתה כחלק מפתח החלון הפונה אל הנוף. "הספה הבנויה היתה החלום שלו והוא רצה לשכב ולראות ממנה את האקוודוקט", נזכר דוד רובין כשהוא מתבונן בה בגעגועים. להוכחת דבריו הוא שולף סקיצה שהכין אביו לקראת תכנון הבית, ובה ניתן לזהות את העקרונות שביקש אביו ליישם: אולם גדול המקושר לסטודיו, וכן ספה ממנה יוכל להשקיף אל הנוף בעודו שוכב. הוא מזדרז ומביא מהחדר הסמוך אלבום תמונות ישן, ממנו הוא שולף תצלום מעת הבנייה של הבית. רובין מספר שסייע לאביו עוד בזמן הבנייה, לבדוק באתר שהספה נבנתה למידותיו, ושמימיקומה הנבחר ניתן לממש את החלום. הוא מספר שאביו נשכב במקום שיועד לספה, והשקיף מבעד לפתח החלון, שכבר היה קיים אך ריק. הבן צילם וכך הבדיקה הונצחה וזכתה להצלחה.

בין הסלון לחצר (צילום: אילן נחום)

עבודות אמנות רבות של רובין מעטרות את השידות ואת קירות הסלון, ובהמשך גם את שאר חדרי הבית: שטיחי קיר, פסלים, ציורים, הדפסים וגם עבודות זכוכית שבוצעו בוונציה בהשראת יצירותיו. עבודות אלה לא רק מעניקות מגוון של צבעים וחומרות לסלון הצבוע כולו בלבן, אלא גם מוסיפות לו גם את הממד האמנותי, האיכותי והמקומי, שבעל הבית יצר במו ידיו.

פסל הראש משמאל הוא פורטרט עצמי של ראובן הצעיר. על הפגז המבוקע יש הקדשה מרחבעם זאבי (צילום: אילן נחום)

בספרייה (צילום: אילן נחום)

לצד האח ניצב פסל ראש, המתאר פורטרט עצמי שיצר ראובן הצעיר. לצידו פגז מרגמה קרוע הנראה כמו עץ דקל ולצידו הקדשה אישית מרחבעם זאבי (גנדי). ציור שמן גדול שהיה תלוי מעל אותם פסלים נגנב לפני שנה בעת פריצה בידי אלמונים. לבד מאלה, ניתן למצוא בכל פינות האולם פרטי עתיקות. כבר בעת בניית הבית מצאו בשטחו שרידים עתיקים. לא פחות משלושה ארונות קבורה מאבן נחשפו כאן באדמה. שניים נטלה עימה רשות העתיקות ואחד הותרה לראובן, שהפך אותה לאדנית פרחים הניצבת עד היום בחצר הפנימית. בתוך הבית ניתן למצוא כדים קטנים וגדולים, ובויטרינה הצמודה לפינת האוכל מוצגים פריטים קטנים, אותה איתרה בעיקר אסתר, בעת טיולים בסביבה.

גלריה ארוכה נמתחת לכל אורך האולם. לגלריה מובילות מדרגות ללא מעקה (לפי בקשת רובין), כשבר משקאות עם דלת עץ ממוקם מתחת. בקומת הקרקע מקרה הגלריה את פינת האוכל. כאן מתעכבים על הריהוט, שכמו כל הרהיטים בסלון ובמטבח, נרכש בספרד לקראת הכניסה לבית החדש. בני הזוג ביקשו לשלב בבית ריהוט עץ ועור הנראה עתיק, ולמרות השנים הרבות שעברו מצבם המצוין מעיד על איכותם הגבוהה.

עבודה תנכ"ית גדולה של ראובן, על קיר הסטודיו שמעל הסלון (צילום: אילן נחום)

את העמוד הניצב בסמוך לשולחן האוכל ונושא את הגלריה, ביקש ראובן להסתיר. לצורך כך הוא דאג לאתר שני גזעים של עצי זית, אותם הקצה בבית מלאכה בפרדס חנה הסמוכה ויצר מהם גוף אחד הנראה כמו גזע איתן. במפלס העליון של הגלריה מצוי הסטודיו בו יצר בעת ששהה בבית. הוא מואר באמצעות פתח רחב בתקרה. וילון גדול מכסה על קיר רחב, בו קבועים מסמרים. לכאן היה מביא ראובן אספני אמנות, סוחרים וגלריסטים, וחושף בפניהם באחת את העבודות אותן ביקש למכור.

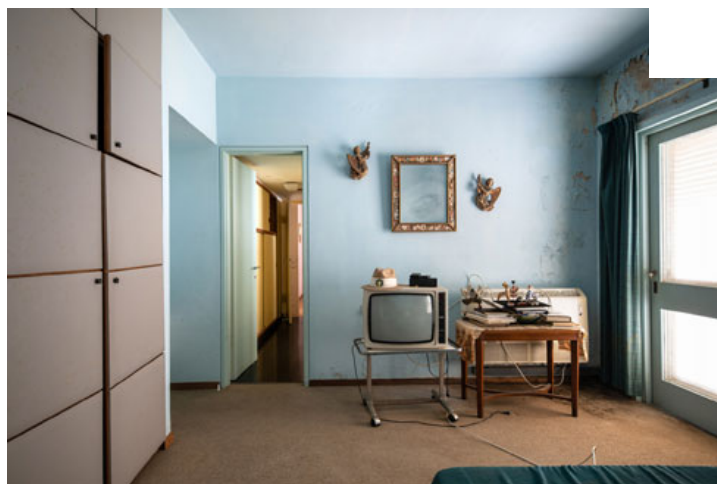

ברחבי הבית פריטים עתיקים רבים, ביניהם כדים גדולים וקטנים. כאן בתמונה: למרגלות המדרגות, באגף חדרי השינה (צילום: אילן נחום)

מקבץ מרשים של כדי חרס גדולים מקבלים את פני הבאים לאגף חדרי השינה, שבו שתי קומות. בקומת הקרקע חדר לאורחים ושניים לילדיהם של בני הזוג. בקומה העליונה שני חדרי נפרדים לכל אחד מבני הזוג, אחד פינתי לראובן, ושני מרווח יותר ובגוון כחול לאסתר. החדרים בכל קומה מקושרים במסדרון פנימי הפונה לחדרי רחצה משותפים. בחדרו של הבן, שכיום הוא כבר בן 75, פזורים עדיין תקליטי התקופה ובמיוחד אלה של בוב דילן.

חדר השינה של אסתר אז (צילום: דוד רובינגר)

ובמבט מהכיוון השני, היום (צילום: אילן נחום)

ארון קיר מהודר, בבית ללא מחיר (צילום: אילן נחום)

מפרדס בגבעת שמואל למגרש בקיסריה

"חייו של ראובן נעו תמיד בין ניידות ובין בקשת נחלה", תיאר מארק שפס, מנהל מוזיאון תל אביב לאמנות לשעבר, את דרך חייו של הצייר הנודע (דבריו מופיעים בספר האוטוביוגרפי "ראובן", בהוצאת מסדה). רובין, שנולד ברומניה, היגר ב-1912 לארץ ישראל כדי ללמוד ב"בצלאל" תחת ניהולו של בוריס שץ. הוא חזר לאירופה ושוב היגר לארץ, נסע לארצות הברית, שם נולד בנו הבכור, חזר לארץ ושוב עבר עם משפחתו לרומניה, שם שימש לאחר קום המדינה בתפקיד דיפלומטי כציר ישראל. לאורך השנים הציג תערוכות בארץ ובעולם, כשבין השאר היה לאמן הראשון שהציג בביתן ישראל בביאנלה בוונציה. דודיו וקשיים כלכליים מנעו ממנו בשנותיו הראשונות לרכוש דירה, ועם משפחתו התגורר בדירות שכורות. גם בדירתו שברחוב ביאליק 14 גר תחילה בשכירות, ורק לאחר שצבר את המימון המתאים רכש את הבית כולו, זה שלימים הסב למוזיאון המוקדש ליצירתו.

בסוף שנות ה-20 הצליח ראובן לצבור הון קטן, בעיקר הודות למכירת יצירותיו. בעצת חבריו רכש עם שותף פרדס עצי הדור בסמוך לגבעת שמואל. לאחר נישואיו לאסתר ב-1930 נהגו בני הזוג עם חברים וקרובים לנסוע לפרדס ולערוך בו פיקניק. בני הזוג אף שתלו שני עצי וושינגטוניות בפתח הפרדס. עם התפתחותה של גבעת שמואל ובניית השיכונים, גילה ראובן כי הפירות נקטפים בידי השכנים והפרדס כבר אינו מקור לרווח. הוא מכר את האדמה, עליה נבנה לימים "בית תדיראן" ומולו מפעל "קוקה קולה", העצים נעקרו ורק שני הוושינגטוניות ששתל נותרו מיתמרות לגובה ובולטות לעיני הנוסעים במחלף גבעת שמואל. בעזרת הכסף שקיבלו מהמכירה החליטו בני הזוג לרכוש מגרש בקיסריה, במשותף עם חברים הקרובים - מעצבת האופנה לולה בר ובעלה דולפי אבנר. את קיסריה הכירה החבורה בעקבות תחביבם לשחק גולף פעמיים בשבוע, במועדון הגולף שנפתח שם ב-1961.

לאחר שהתקשו לחלק ביניהם את המגרש המשותף, הותירו בני הזוג רובין את המגרש בידיהם של החברים. בצידו השני של הרחוב ניצבה גבעה קטנה שבעליה היה נחום גולדמן, שניהן באותה עת כנשיא הקונגרס היהודי העולמי והתגורר בזנבה, אך לא בנה עליה את ביתו והותיר אותה ריקה. לאחר משא ומתן קצר רכשו בני הזוג רובין את המגרש.

"תכנון הבית היה לשנינו חוויה יצירתית ומהנה, שהעסיקה אותנו ימים רבים" (צילום: דוד רובינגר)

"תכנן הבית היה לשנינו חוויה יצירתית ומהנה שהעסיקה אותנו ימים רבים", סיפרה אסתר לימים באוטוביוגרפיה שפרסמה. "מאז נישאנו גרנו בבתים שכורים רבים, בתל אביב, בירושלים, ברמת גן ובניו יורק. בכולם, כולל בביתנו ברחוב ביאליק, נאלצנו להתאים עצמנו ולהתפשר עם הקיים. עתה, בפעם הראשונה, יכולנו לתכנן ולעצב לנו בית לפי טעמנו, מן המסד ועד לטפחות והרעיון עצמו מילא אותנו חדוות יצירה מרגשת". בני הזוג ביקשו לעצמם "בית גדול, פשוט ונוח, שיכניס את הנוף הנפלא פנימה ויעניק לנו תחושה ביתית נעימה, אף שמלכתחילה היה ברור שיהיה זה מעון נופש בלבד".

על הרצינות וההתרגשות שבני הזוג התייחסו לפרויקט ניתן ללמוד מטקסט הנחת אבן פינה שערכו לבית, בהשתתפות חברים קרובים. "כביש גישה עדיין לא נסלל אל המקום, גם לא היתה דרך עפר לשם, רק חול ונחשים ונוף יפה להפליא". ראובן כתב מגילה קטנה ובו ציין כי "ירינו אבן פינה לבית, שאני, ראובן רובין, בונה כאן למען קיים הקשר בין עבר והווה". הנוכחים כולם חתמו על המגילה והיא הוטמנה ביסודות הבית.

אסתר רובין בפתח בר המשקאות שמחת למדרגות (צילום: דוד רובינגר)

ועם זובין מהטה הצעיר (צילום: דוד רובינגר)

מאז נחנך ב-1965 גרו ב"בית ראובן" שבקיסריה בני הזוג עם בתם אריאלה מדי סוף שבוע (דוד הבכור גויס כבר לשירות צבאי, לאחר מכן הקים משפחה ועזב ללימודים בחו"ל). לדברי הבן, שסייע להוריו בכל נושאי הבית וליווה אותם מקרוב, האהבה בין ההורים לבית היתה גדולה, ולבד מסופי שבוע נערכו בו אירועים חברתיים כמו גם שמחות וחתונות של מרבית הילדים והנכדים. השכנים המפורסמים הפכו גם הם לחברים קרובים, ובהם עזר וראומה ויצמן שהתגוררו ממש ממול, לולה בר, מעצבת הפנים דורה גד, הנדבנית שמחה שטרן, הפרדסן אברהם פולני (שהיה גם שכנם ברחוב ביאליק בתל אביב), וכן איש העסקים והבוהמיין פוקה הירש.

חודש לפני פטירתו של ראובן התארח בסלון הבית גם ראש עיריית תל אביב בזמנו, שלמה להט (צ'יץ'), וחתם בנוכחות בני הזוג ובנם, עורכי דין וחברים, על מסמך היסוד להקמת מוזיאון בית ראובן. המוזיאון נפתח לציבור שנים אחר כך, ב-1983, ובימים אלה נרגשים בני המשפחה לקראת פרויקט הרחבה וחידוש.

ב-1974 ניפטר ראובן לאחר שנהנה מהבית במשך קרוב לעשר שנים. אסתר האריכה חיים ונפטרה ב-2010 בגיל 99. עד סוף ימיה הקפידה להמשיך ולבלות את סופי השבוע בבית בקיסריה, אותו תיארה כ"הבית שעליו אני חושבת בגעגועים בכל פעם שאני נמצאת בארץ אחרת, כשאני יושבת במטוס בדרכי ארצה ובמשך ימי החול של השבוע העוברים עלי בתל אביב".

דוד רובין, בנם הבכור של אסתר וראובן. מבקשים למכור למי שלא מבקש להרוס (צילום: אילן נחום)

כעת מבקשים שני ילדיהם למכור את הבית. "אנחנו מאד מעוניינים שהבית יישמר מסיבות סנטימנטליות וגם מסיבות אדריכליות, כי זו פנינה שחבל להרוס", מסביר דוד רובין. עד היום היו כאלה שהביעו עניין ברכישת הבית אך ביקשו להרוס אותו, ולכן המכירה לא בוצעה. הוא מוסיף שגודל המגרש מאפשר בנייה חדשה או הקמת בריכה על חלק משטח הגן, וכן ניתן להוסיף בעורף הבניין הקיים אגף או מעלית, מבלי לפגוע באופיו. דוד מגלה כי רצונם העז כי הבית יישמר הוביל אותם גם להחלטה כי מי שירכוש את הבית וישמור עליו, יקבל בהשאלה את עבודת המתכת הגדולה שיצר אביו במיוחד לבית, והציב מעל האח.

לחצו על התמונה ועקבו אחרי Xnet עיצוב ואדריכלות גם באינסטגרם:

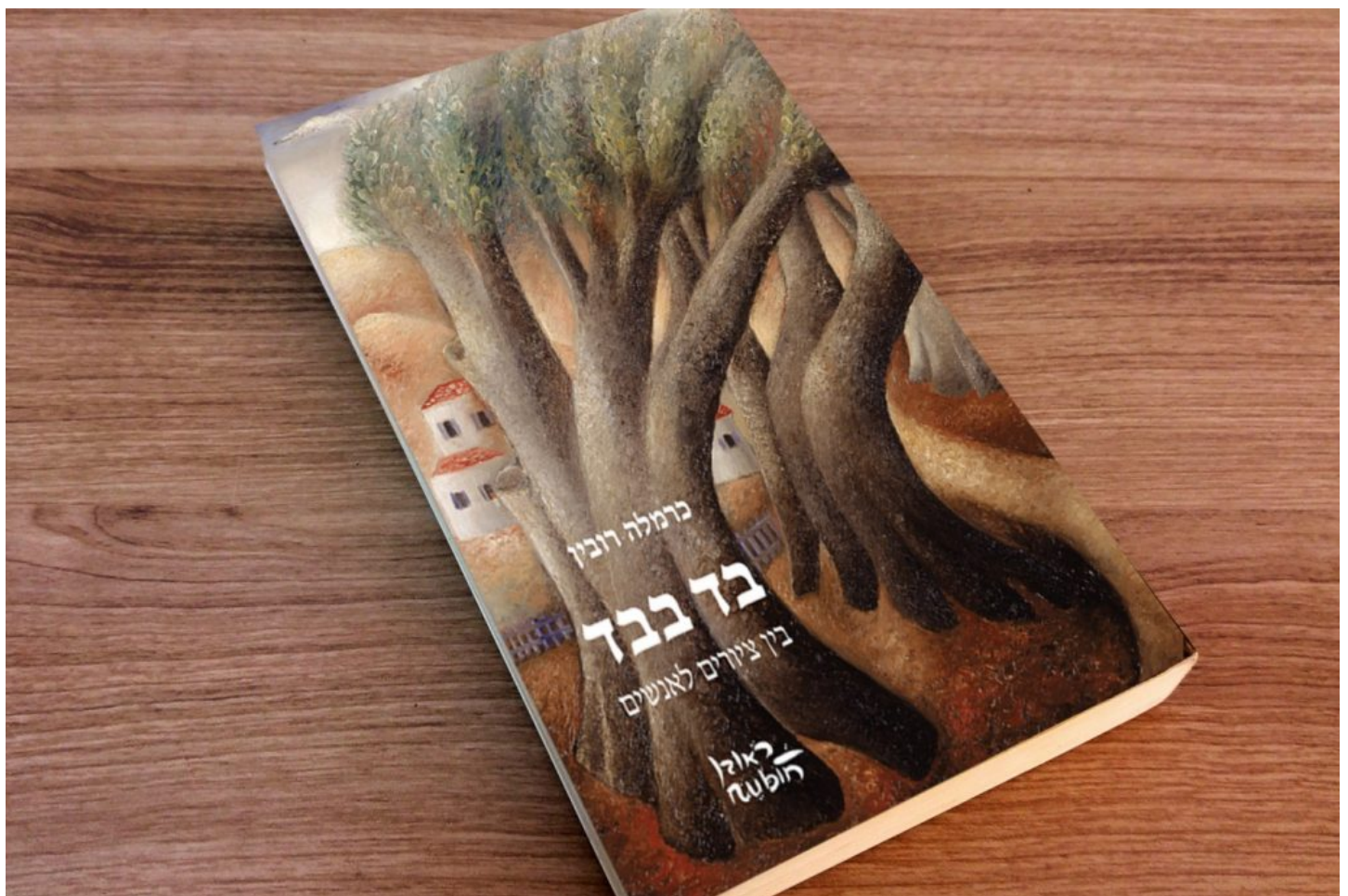
אדריכלות דן איתן מוזיאון תל אביב (צילום: StockCo/Shutterstock)

Like 77K Share

עם עובד

קריאה ראשונה / הצצה לסיפורים מאחורי ציוריו של האמן ראובן רובין

ציוריו המפורסמים של רובין, המתארים את הנוף הארצישראלי הבראשיתי, הם החלון דרכו אנחנו נחשפים לקורות הישוב, ליחסים אנושיים לציונות ולפלסטינה.

'בד בבד' - מאת כרמלה רובין

דבר

עדכון אחרון: 07.10.2016 | 7:35

גילוי נאות: הוצאת הספרים עם עובד נמצאת בבעלות ההסתדרות החדשה, כמו גם חברת 'דבר ראשון' המוציאה לאור אתר זה.

הציור "סופי הבוכרית" (1925) הוא המתנה הראשונה שניתנה למוזאון בית ראובן. הציור הוצג שנה מאוחר יותר, ב־1926, בתערוכה בגלריה מרסל ברנהיים (Marcel Bernheim) בפריז ונרכש על ידי מרווין לוונטל (Marvin Lowenthal). לוונטל, היסטוריון יהודי-אמריקני שהתגורר בפריז, רכש את הציור עבור ידידו מנוער אדגר כהן (Edgar Cohn) מארצות הברית. כהן נישא זמן קצר קודם לכן וביקש מחברו חובב האמנות לרכוש עבורו ציור שיקשט את בית הזוג בקנזס. העיתוי היה מוצלח – באותם ימים התיידד מרווין לוונטל עם ראובן בפריז, ביקר בתערוכה שלו ושמח על ההזדמנות למלא את משאלתו של חבר אחד ולסייע בפרנסתו של חבר אחר. הרכישה הזאת סימנה את תחילתה של ידידות רבת-שנים לא רק בין מרווין לוונטל לראובן אלא גם בין ראובן לאדגר כהן, ולימים הוריש כהן בצוואתו – בשנות התשעים לחייו – את הציור לבית ראובן. יותר משישים שנה אחרי שהוצגה "סופי הבוכרית" בפריז ומשם הרחיקה עד מליבו שבקליפורניה, מקום מגוריו של כהן, היא שבה ארצה ב־1988 ונמצא לה בית – בתל אביב.

Advertisement

לא זו ראשיתם של הדברים: ב־1925 הפליג ראובן מפלשתינה לפריז כדי לבדוק אם יוכל להציג שם את עבודותיו החדשות מארץ ישראל. באותם ימים הייתה פריז הלב הפועם של עולם האמנות, מוקד משיכה לאמנים מקרוב ומרחוק, ובהם אמנים יהודים רבים ממזרח אירופה.

אחרי מאורעות תרפ"ט ניכרו סימני התפכחות ממשאלת הקיום ההרמוני בין יהודים לערבים בארץ ישראל. חוויית המפגש הראשון עם הארץ ו"קסם המזרח" החלו להתפוגג, ורבים מהאמנים הארץ-ישראלים ביקשו פתח אל עולם האמנות בפריז. היטיב לבטא את הדברים הצייר מנחם שמי: "אני מצייר ומצייר", כתב במכתב לאחיו ב־1924, "ולעתים דומה עלי כי גאון הנני, ועתים נדמה לי כי פשוט

Close

לא יוצלח. והכול בשל היעדר סביבה [...] ברור לי כי האמנות טעונה לא כישרון בלבד. נחוצה תרבות. צריך לקלוט לאט-לאט את ה'לובר', את ה'לוקסמבורג' ואין לעשות זאת אלא בפריז".*

ממש באותן שנים קבע מבקר האמנות הצרפתי רוז'ה אלאר (Roger Allard) את המונח "אסכולת פריז" (École de Paris) וכיוון אל האמנים הזרים שהתקבצו בבירה – קהילה קוסמופוליטית ורב־תרבותית של אמנים, שרבים מהם הגיעו להישגים נכבדים איש־איש בדרכו. די אם נזכיר אמנים כמודיליאני, סוטין, פוג'יטה, קיסלינג, ואן דונגן, פסקן, זדקין ושאגאל.

כשהגיעו האמנים הארץ־ישראלים לפריז נפתח בפניהם אופק חדש לא רק באקדמיות לציור, והיו רבות כאלה, אלא גם במרחב התרבותי החדש. האמנים היהודים – מקצתם כבר הוזכרו, אך היו עוד רבים אחרים: קרמן, קיקואין, מינצ'ין, מנקס, מאנה כץ, פרסמן – היו לא אחת מתווכים ומורי דרך של האמנים הארץ־ישראלים בעיר.

ראובן כבר הספיק לטעום מייחודה של העיר, הרי למד באקול דה בוזאר (École Nationale Supérieure des Beaux-Arts, בית הספר הלאומי הגבוה לאמנויות היפות) בפריז ב־1913, אחרי שפרש מבצלאל, אך נאלץ לעזוב את צרפת כעבור שנה, עם פרוץ המלחמה. כך כתב ראובן בזיכרונותיו, שהתפרסמו בשנות השישים: "בלובר ביקרתי מדי יום ביומו. עדיין לא השגתי מהו שמעניק ערך אמיתי ליצירת אמנות, לתמונה של רמברנדט, לאונרדו או פרה אנג'ליקו. ידעתי רק שאני יכול לשבת מול בדים אלה שעות על גבי שעות וכי הם ממלאים אותי יראה ושמחה גם יחד".

Advertisement

לאחר כעשר שנים שב ראובן לפריז, ובאחד הימים פגש ברחוב מכר מן הארץ, והלה הזמין אותו להצטרף אליו למסיבה בביתו של ידיד אמריקני. ראובן שמח על ההזדמנות להכיר אנשים חדשים בעיר הגדולה. הוא פגש בביתו של מרווין לוונטל את הפסלת חנה אורלוף, שכבר הייתה בת בית בפריז. מרווין וחנה נהיו לחבריו הקרובים של ראובן, והקשרים ביניהם נותרו אמיצים כל השנים.

רבים העידו על חנה אורלוף כי ביתה היה פתוח לכל האמנים הארץ־ישראלים ש"עלו לרגל" לפריז. הם היו נלהבים ותאבי דעת אך חסרי כול, והאגדה מספרת שלא אחת הבורשט המהביל שהתבשל על הכיריים במטבחיה של חנה נמהל במים.

מרווין לוונטל, יליד ארצות הברית, בן להורים יהודים יוצאי גרמניה, התגורר באותן שנים עם אשתו סילביה בפריז כדי לקדם את מחקרו על הפילוסוף־מסאי הצרפתי, בן המאה ה־16 מישל דה מונטיין (Michel de Montaigne) צאצא מצד אמו למשפחת אנוסים מספרד. ספרו של לוונטל "האוטוביוגרפיה של מישל דה מונטיין" (The Autobiography of Michel de Montaigne) ראה אור ב־1935. לוונטל, ההומניסט רחב ההשכלה, שהיה בקיא גם במקורות היהודיים, מצא את פרנסתו כאחד מעורכיו של הרבעון מנורה (Menorah), שמאז ייסודו ב־1915 ייצג את התרבות היהודית־פלורליסטית בארצות הברית. אחת הכתבות הראשונות ששלח מפריז למערכת מנורה בניו יורק הייתה על הצייר הארץ־ישראלי ראובן רובין לרגל תערוכתו בפריז.

Advertisement

בארכיון בית ראובן שמורה תכתובת ענפה בין אסתר וראובן רובין ובין מרווין לוונטל. השלושה שמרו על קשר הדוק במשך השנים, למרות המרחק הגאוגרפי. מכתביו של מרווין לוונטל, שהנאה גדולה מכתובתם ניכרת בהם, מצטיינים לא רק

Close

בכתיבה קולחת ובהומור דקן אלא גם בידע רב שהוא חולק בנדיבות עם חבריו: בקיאות בתנ"ך; באמנות; בשירה; בספרות; בפילוסופיה ובתרבות יהודית. במכתביו שילב פסוקים מן התנ"ך, משירת ורגיליוס, מהיינה ומוויקטור הוג, ואת כולם הוא מצטט בהנאה בשפות המקור.

לוונטל השלים את המשימה שהטיל עליו חברו אד כהן כשגלגל, ארז ושלח לקנזס את דיוקנה של סופי הבוכרית. החבילה הגיעה ליעדה כעבור שבועות אחדים, אך כשהסיר ממנה כהן את האריזה ובחן את הציור לא נחה דעתו. "אני שולח לך את מיטב כספי", כתב לחברו בטרונים, "ואתה שולח לי זוג שדיים לתלות בין הפמוטים מעל האח?" דמותה של האישה האוריינטלית לא תאמה את ציפיותיו, ולא זו בלבד אלא שחֶזָה החשוף, המבצבץ מבעד לאריג הדקן של שמלתה, לא התיישב עם ערכיו הבורגניים.

קובלנתו של כהן שיעשעה את מרווין וכנראה לא ממש הפתיעה אותו. כאיש תרבות אנין שהכתיבה משלח ידו התיישב לכתוב לאד כהן כדי להזים את טענותיו ולהפיס את דעתו. המכתב היה שיעור רהוט, לעתים הומוריסטי על משמעות היצירה האמנותית, על איכויותיה ועל מה שהיא תובעת מן המתבונן בה – כל אלה בהשראת המסות של מישל דה מונטיין, שמרווין לוונטל היה שקוע בהן באותם ימים.

Advertisement

כהן העריך מאוד את חברו, קרא את מכתבו בתשומת לב ולבסוף החליט עם אשתו ויני לתלות את הציור בביתם. את המכתב של מרווין שמר בארכיונו. כעבור יותר משלושים שנה פרסם אד כהן את המכתב בחוברת הדורה לצד רפרודוקציה צבעונית של "סופי הבוכרית". "אינני מתנצל על תגובתי הראשונה לציור של

Close

רובין", כתב בגילוי לב בהקדמה לחוברת ושלח את החוברת לכל חבריו ומכריו, ובהם ראובן ואסתר רובין.

הציור מוצג היום בבית ראובן, ועותק מן החוברת שמור בארכיון המוזאון – עדות לימים עברו ולחברותם האמיצה של שני אנשים מיוחדים.

כשביקשו אד וויני להתגרש, כך מתגלגל הסיפור, התקשו להיפרד מ"סופי הבוכרית", ולא נותר להם אלא להישאר יחד.

פריז, 10 בנובמבר 1926

אד יקירי,

אם אתה באמת מעוניין לדעת מה יש בתמונה ששלחתי לך שהופך אותה ליצירת אמנות אמיתית ורבת עוצמה, עליך להתוודע לסוג אמנות כלשהו הנחשב בעיניך אמיתי ולהתעמק בו. אתה יכול למשל לבחור באחת מיצירות המופת האהובות עליך מאלו התלויות במוזאון, אם כי אני מודה שהתהליך היה פשוט יותר אילו נמשכת מראש ליצירות של אלו המכונים "פרימיטיבים". התחל אפוא לרגל אחרי עצמך כדי לגלות

מדוע אתה חש שיצירה אמיתית ככל שתיבחר היא יפה, רבת עוצמה ומלהיבה, או כל דבר אחר שאתה חש כלפיה.

המפתח טמון בנימוקים האלה: אם נושא התמונה הוא המביא אותך לכלל התרגשות, כי אז ברור שלאיכות האמנותית של התמונה אין כל השפעה עליך. כמו כן יכולת לשאול אותי איך אני מעז לקרוא לרמברנדט אמן אמיתי, שכן אם הנושא מרגש אותך, אתה למעשה מתרגש מספרות, ולא הייתה לי כוונה לשלוח לך ספרות כדי לתלות "מעל האח". אם דמיונה של התמונה למה שנתפס בעיניך כמציאות הוא המרגש אותך, סימן שהגורם המעורר הוא בחלקו מעין תצלום (כפי שנקלט בעדשת המצלמה) ובחלקו מוסכמותיך השגויות באשר למציאות. לא התכוונתי לשלוח לך תצלום או להחמיא למושגיך השגויים בנוגע למציאות. ביקשת ממני לשלוח לך יצירת אמנות, כמו הפמוטים שלך, וזאת עשיתי.

יש להניח שכל זה די ברור פרט לעובדה שאינך מבין למה כוונתי כשאני מתייחס ל"מושגיך השגויים" בנוגע למציאות. ובכן, כוונתי לא בדיוק שגויים, אלא מוגבלים.

מתברר שהעיניים שלנו, כמו האוזניים, חוש הטעם או הערכים שלנו, הם קרבנות ההרגל. ודאי זכורים לך מאכלים ומשקאות החביבים עליך כיום שכשטעמת אותם לראשונה התחלחלת. זיתים למשל או שום, אולי אפילו בירה. הגבת כך כי טעמך היה קשת טעמים מוגבלת כמו הרגלי אכילה. ייתכן שיש לך בעיה עם חלזונות.

באופן דומה אתה עשוי לחשוב שאתה רואה את כל מושאי התבוננותך, אך לא כן הדבר כשמדובר בך או בכל אדם אחר. רוב הזמן אתה רואה דברים באופן קונוונציונלי, במסגרת הרגלי הצפייה הקודמים שלך.

אמרתי שכושר ההתבוננות שלנו משועבד להרגל, בדיוק כמו הערכים שלנו: ערכינו לעתים מקשים עלינו לנהוג בצורה מסוימת (כמו לחבוש תרבוש או להשתמש במקל הליכה), לא רק כי איננו רגילים, אלא גם משום שיש לנו דעה קדומה הגורמת לנו לראות את הדברים באור שלילי או להתייחס אליהם כאל עברה (ליהודי קשה להתחיל לאכול סרטנים, לא רק משום שאינו רגיל לטעם, אלא בגלל תחושת החטא). כך לעתים קשה לנו גם לראות דברים באור מסוים, לא רק משום שמעולם לא ניסינו לראות אותם באור הזה, אלא משום שנדמה לנו שלראות אותם כך זה מגוחך.

התבונן בקיר הניצב מולך. נדמה לך שאתה יודע מה צבעו או מהם צבעיו. האומנם? הבט שוב. כמה צבעים יש בו, כמה גוונים, כמה עוצמות ואיכויות של צבע יש בו (תלוי בחומרים, כי נייר כחול נראה שונה מאותו גוון כחול על עץ, על סיד, על אבן, על פח, על בוך, על שמן או על דיו). יתר על כן, נניח שהאמן בחר להניח על הקיר כל גוון אפשרי. אני מסופק אם עבודתו תזכה להערכתך.

אגב, הרשה לי להמליץ לך על שיטה טובה לשיפור כושר ההתבוננות שלך. קנה קופסה של צבעי מים או גירי פסטל ונצל את אחד מימי החופשה שלך בניסיונות לצייר על הקיר בעצמך. לא יהיה גבול להנאתך, ותופתע לגלות כמה שונה העולם ממה שאתה חושב. אני יודע, כי אני מעז להתמכר לבילוי הזה. אני מתנסה בכול, מציור עירום ועד רישום חוף הים וככל שאני מועד, כך אני נהנה, ותאמין לי שיש לי נפילות קשות. העולם לא ייאבד אמן דגול [...]

ודאי ביקש ממך מישהו לא אחת לצלם איזו כנסייה רחוקה או הר או משהו אחר שריתק את עינו שאינה מורגלת במצלמות. אתה אומר "אידיוט, אילו צילמתי את ההר ההוא כולל כיפת השלג שבפסגתו, הוא היה מתקבל בתצלום כמו בוטן

מומלח". מדוע? המצלמה בדרכה מצלמת דברים "כפי שהם". העין לעומת זאת בוררת דברים על פי העניין שהיא מוצאת בהם. העין יכולה להתמקד במשהו ולגרום לכך שהוא יתפוס את כל תשומת הלב. אתה יכול לאתר אישה בתוך המון רב ולראות רק אותה ולא את ההמון. המצלמה אינה מסוגלת לכך.

גם כאן יהיה העניין ברור ואפילו משעשע אם תיקח עיפרון, תיגש לחלון ותנסה לצייר את הרחוב שמול ביתך עם האנשים והמכוניות החולפות. אם תוסיף לצייר את הכול בדיוק מכני, בקנה מידה שאתה חושב אותו "הולם", כלומר באותן פרופורציות: אנשים ביחס למכוניות, מכוניות ביחס לבניינים, מדרכות ביחס למדשאות, פרופורציות "מציאותיות" כפי שנקבעו על ידי חוקי הפרספקטיבה, תגלה שהאנשים נראים קטנים עד כדי גיחוך, וזאת בשעה שכשאתה מתבונן מהחלון אתה רואה בבירור אנשים ב"גודלם הטבעי", והבתים אינם ממזערים אותם. הסיבה נעוצה בכך שענין שינו את המיקוד שלהן תריסר פעמים בתנועתן מהמדרכה למדשאה, לאנשים, לבתים, לשמים, ובכל פעם שהתמקדת בעצם מסוים – חתול או גורד שחקים – הגדלת אותו באופן יחסי כך שתפס חלק ניכר או אפילו את חלק הארי של שדה הראייה שלך.

אז קח שוב עיפרון לידיים, והפעם רשום כל אובייקט – חתול, אדם או בית – לא בגודלו על פי דירוג מכני, אלא בגודל שהוא נראה כשאתה מתבונן בו בהשוואה לשאר הדברים שאתה מבחין בהם באותו רגע, אם כי אלה, האחרונים, ייראו לך בוודאי מטושטשים למדי. התמונה שתראה תפתיע אותך. ייתכן שהחתול יהיה בגודל אדם, האדם יראה גדול מהבית, והמכונית גדולה מכל השאר – הכול לפי מה שעניין אותך ומה שתפס את תשומת לבך. אם ידידיך יתבוננו בציור, הם יאמרו לך שחוש הראייה שלך לקוי, שאינך יודע לצייר ולכן אתה מנסה להשתגע כמו אמן מודרני, המצייר – כמו שכולם יודעים – באופן שגוי ומנסה להוליך שולל את הקהל ולשכנע אותו שמה שעשה הוא מעשה אמנות. אבל אתה תדע מעתה שאלה הם דווקא ידידיך שאין להם חוש ראייה, או ליתר דיוק, שמכוח ההרגל הם מסרבים להאמין למראה עיניהם.

עדיין יש עוד משהו ב"מציאות" כפי שאנו רואים אותה נוסף לצבע, לגודל, לצורה ולמרקם. המשהו הזה הוא הקשה מכול לרישום או לציור. זהו המשהו המוסר את רוח האובייקט, את הייחוד שלו, את דרכו להיות מה שהוא (יכולתי להשתמש בשפה גבוהה כדי להגיד את המובן מאליו, אך הדבר עלול לבלבל אותך וגם אותי, בעוד שאם אדבק במילים פשוטות, אולי אצליח ליצור רושם שהדבר מובן, ורק אני לבדי אשאר תוהה).

ככל שיהיו דומים אין שני דברים, שני אפים למשל, זהים זה לזה. ההבדל אינו רק בצורה, בגודל, בגוונים וכיוצא בזה. כאן אני יכול שוב לתת לך דוגמה מצילום. חשוב על שני תצלומי דיוקן של חבר. אתה אומר שאחד התצלומים דומה לחבר יותר מהתצלום השני. אבל אם תחליט לטרוח ותמדוד את הפרופורציות של המאפיינים בשני התצלומים ובאובייקט המצולם עצמו, תגלה שיש התאמה. אם כן, ממה נובע ההבדל? מתבוננתו של הצלם כפי שהיא באה לידי ביטוי באופן שבו העמיד את המצולם ופיתח את התצלום. מהי החכמה כאן? יכולתו של הצלם לגלות את ייחודו של הנושא ולתת לו ביטוי בהעמדה, באור, בצללים ובנייר. קריקטורה היא דוגמה נוספת. היא עדיפה לעתים על ציור "צילום" בחשפה את ייחודו של הנושא על אף עיוותי הפרופורציות המוגזמים שיש בה.

מיותר לציין שלכל דומם יש ייחוד משלו כמו לכלבים ולבני אדם.

אמן, אם כן, נוסף להתמקדותו במה שמעניין אותו, בצורות, בגדלים ובצבעים, מנסה לעתים קרובות (לא תמיד) לסדר מחדש את הצורות, הגדלים והצבעים כדי לבטא את רוח הדברים, את פנימיותם, את קרביו ואת אישיותו של הנושא. התוצאה אולי לא ממש תואמת לנושא הציור ואפילו לא דומה לו באופן שטחי, אבל היא תעביר את מה שלהרגשתו מאפיין אותה יותר מכול: תחכום מסוים, עומק, איכות ייחודית – ולעתים תבטא גם משהו שמעולם לא שמת לב אליו, משהו שגורם לך לשנות את תפיסתך.

מה שהצטייר בעיניך כגבר נאה למראה הופך לאיש אכזר, או משהו שחשבת במבט ראשון שהוא קערת סלט בנלית הופך לאגד מעניין ויפהפה של צבעים וצורות. אם תחליט ללכת בעקבותיי עם מכחול, גירי פסטל או עיפרון, תמצא במאמץ ללכוד את מהות הדברים את התרגיל המלהיב מכול. נראה שלא תצליח יותר משאני הצלחתי, שכן איננו אמנים. אבל גם בכישלונך פתחת פתח לרכישת הרגלים חדשים ותלמד לחפש ולהעריך את הצלחתו של אמן אמתי.

במאמציך ללכוד את ייחודם החמקמק של הדברים תגלה להפתעתך שלצייר אובייקט הדומה לעצמו במציאות מצריך רק מעט אינטליגנציה והרבה סבלנות, אך כדי להגיע לרישום או לציור המבטא את הייחוד החמקמק של דברים, את נשמתם, דרוש כישרון. אבל אפילו הצלחת להגיע כל כך רחוק, עדיין אין זו אמנות. אם הצלחת לבטא ברישום או בציור את נשמת האובייקט ואף לתת ביטוי לחוויה שלך מולו ולבסוף אף השגת את החשוב ביותר: הצלחת לבטא זאת

בקומפוזיציה מרתקת של קווים וצורות, כי אז אתה אמן. ליהנות מכך זה להעריך אמנות.

לעתים יהפוך האמן את התהליך וינסה לבטא את המשותף ולא את הייחודי. הוא ינסה לגרום לכך שתמונת דיוקן של עורך דין פלוני תניב תחושה של עורכי הדין כולם או שעציץ אחד יקרב אותך להבנת "המהות העצמית".

בסופו של דבר הוא עשוי לעתים לנסות לבטא בתמונתו לא את הנושא כי אם את תחושותיו שלו ביחס לנושא. אם תחושותיו ביחס לצעיף שונות מאוד מאלו שלך, ייתכן שלעולם לא תחוזה את החוויה שאותה הוא שואף לבטא. אין זה אומר שהוא אמן גרוע או שאתה צופה טיפש, זה פשוט אומר שאתם שונים. אם תתבונן בתמונה די הצורך, אולי השוני יתפוגג.

כפי שרמזתי, לא כל תמונה מנסה להשיג את כל המטרות הללו. אמנים רבים וטובים אינם מעוניינים בכלל או מעוניינים רק במידה

מוגבלת לבטא את הייחוד או את האחידות של נושא מסוים. הניסיון לעסוק בכך מעלה באפם ריח של ספרות, רגשנות או סיפור עלילה.

לפני שאנסה להסביר מה הדברים הבסיסיים שכן מעסיקים כל אמן (כאמור, רבים הציירים שאינם אמנים), הרשה לי לחזור על הרעיון בראשי פרקים. אמן, כפי שצינתי, אינו מצלמה. הוא בוחר, מגדיל או מבליט את המעניין אותו, הוא מקטין, מערפל או משמיט את מה שלא. האם בשל כך הוא אינו מצייר את המציאות? מובן שכן. הוא מצייר את המציאות שלו. לא נראה לך – השלך לסל וחסל, אם כי אתה יכול להתבונן ביצירה עד שתראה אותה כפי שהוא ראה אותה, ואז אם יש משהו מלהיב בדרך ראייתו של האמן, גם אתה תחוזה אותו. בדיוק כמו לאכול זיתים עד שהם ערבים לחך או כמו לחטוא עד שהעניין הופך מתוק. אדם מתבונן בציפור שעפה מעל אסם, והיא מושכת את תשומת לבו יותר מהאסם עצמו. אם יצייר ציפור הגדולה מהאסם, הוא מצייר את החוויה כפי שהוא, לא מצלמה, חווה אותה.

השאלה בעינה עומדת: מה מעניין את "האמנים האמתיים"? כבר רמזתי – לא האובייקטים ולא מידת הידמותם למציאות הם הנושאים המעסיקים אותם. לא הציפורים הגדולות מאסמים, לא שלל הצבעים היוצרים קיר ולא מעט הצבעים המרמזים על קיר. לא, אפילו לא נשמת הדברים. אמן מתעניין בעיקר בצבעים

כצבעים, בצורות כצורות ובדרך שילובם והבעתם. הוא מתעניין, אם בכלל, בנשמת הדברים ובמהותם אם אלו ניתנים לביטוי באמצעות קווים, צורות וצבעים המעוררים ריגוש (במעורר ריגוש אני מתכוון לכל אתגר רגשי: מהנה, מאיים, דוחה, משעשע, מעציב, מרומם או מדכא).

הדבר דומה למלחין ולמוזיקה שלו. המלחין אינו מעוניין, אולי רק לעתים נדירות וגם אז לא ברצינות רבה, בחיבור מוזיקה המחקה משהו או המספרת סיפור. הוא רוצה להפיק צלילים או צירופי צלילים שירגשו. כך גם האמן. האם הירוק הזה כאן, ליד הוורוד ההוא שם ירגשו? אם כן, הוא מצייר אותם. ומה שנכון לאמן צריך להיות נכון גם למי שמבקש ליהנות מאמנות. מי שאינו מחפש צורות וצבעים לעולם לא יגלה את האמנות בתמונה שלנגד עיניו.

עכשיו התבונן בתמונה שלך מבלי להתייחס למה שאמור להיות הנושא שלה. התבונן בה כצירוף של קווים, צורות וצבעים, בדיוק כפי שאתה מתבונן בשקיעה. אינך עומד על כך שכדי שהשקיעה תהיה מרשימה עליה להיראות כמו חביתה או כמו כל שקיעה אחרת שראית בעבר או שענן בתוכה ייראה כמו צב או כמו כל ענן אחר. ואם תמצא דמיון בין התמונה ובין משהו בעולם המציאות, נסה לראות את האובייקטים האלה לא דרך עדשת המצלמה, אלא כמי שבוחר, מגזים או משמיט, כפי שהאמן עושה.

אם נרגש היה – גם אתה תרגיש בכך. אולי לא בחמש הדקות הראשונות, אולי לא בחמשת החודשים הראשונים. אבל אם תהיה נינוח, תנסה בעיניים פקוחות לקבל דברים שאינך מורגל בהם לא רק בתמונה, אלא בכל הקשור לעצמך (כן, התבונן בדברים במצבים לא שגרתיים, כשאתה במיטה רדום למחצה, שתוי, עומד על הראש, ויותר מכול כשעיניך פקוחות ומשחררות מדעות קדומות), נגזר עליך שבסופו של דבר תראה אמנות – לא רק צילומים וסיפורים – ביצירתו של אמן אמתי. עיניך כנראה אינן שונות משלן, רק הרגליך שונים.

אני משוכנע שציורו של רובין יפה באמת. כך סבורים גם רבים אחרים. אל תאמר לי עכשיו שאולי אני יודע משהו על אמנות, אבל אתה לעומת זאת יודע מה אתה אוהב. ראשית, יכול להיות שאתה לא יודע. שנית, עדיין אינך יודע (וגם אני לא) מה תאהב בעתיד. אם תפתח נכונות להיחשף לאמנות (לעתים תכופות ובפתיחות רגשית) ויש ביכולתך לשנות הרגלים, תגיע לנקודה שתתחיל לאהוב אמנות, כלומר לאהוב את רובין. כשתגיע לזמן הזה, על כל ההנאות הכרוכות בכך, תודה לרובין שאפשר לך לגלות בתוכך חוש חדש, חוש ההתבוננות.

אגב, כך חווה הצייר אישה בוכרית בירושלים. אולי אינו האמן הדגול ביותר בעולם (הציור עלה רק 79.20 דולר), אבל הוא אמן אמתי, דבר נדיר כשלעצמו, ולכן אתה יכול, אם תרצה, להפיק הנאה ממושכת מיצירתו. שתיים מתמונותיו תלויות אצלנו עכשיו.

שלח אם כן את הצ'ק, ואתה יכול להיות סמוך ובטוח שיבוא יום ותצטער שלא שילמת כפליים עבור התמונה ולא אפשרת לרובין לצייר עוד נשים בוכריות. אגב, אני מבין ששמת לב לכך שיש לה שדיים. גם רובין שם לב. די ברור שיש לה, ואנושי שרובין הבחין בכך. מן הראוי שתנוח דעתך בעניין זה של טבע ומציאות, לנשים בוכריות אכן יש שדיים.

כתוב במהרה, שלך לתמיד,

מרווין

את מרווין לוונטל פגשתי פעם אחת ויחידה – בחורף 1969. דוד ואני, סטודנטים שרק נישאו, ביקרנו אותו בדירתו בֶּאֱפֶר וסט סייד בניו יורק. חולה ותשוש שכב במיטתו מוקף בספרים ובחפצי האמנות הקרובים ללבו ולא איבד מסקרנותו ומחריפותו. אפילו זיקן השובבות שרד בעיניו, אף שהסבל ניכר בהן היטב. כעבור שבועות אחדים, באביב, נפטר.

לוונטל ציווה את הציור "משפחה צפתית" של ראובן, שהיה תלוי בביתו, לאסתר רובין, והיא בתורה העניקה אותו למוזאון תל אביב לאמנות. את מכתביה של אסתר משפחה צפתית, הוא שמר כל השנים, ולפני מותו ביקש להשיב לה אותם. הבאנו הביתה את הצרור עב הכרס מאוגד בחבל דק כפי שנשמר אצלו.

אד כהן טיפל בלוונטל במסירות בחודשי המחלה הארוכים, ואחרי מותו דאג להסדיר את עיזבונו.

הוא חזר והפציר בנו בכל פעם שהתראינו כי ראוי יהיה לפרסם ביום מן הימים את חליפת המכתבים ביניהם (הוא ידע כי גם אסתר שמרה את מכתביו של מרווין). הקריאה במכתבים אלה הייתה לי מפגש מאוחר עם איש אשכולות שנון, ואולי יגיע יומם של המכתבים לראות אור. ממרחק השנים יש בהם עדות נדירה לאותו זן של משכילים רחבי דעת ואניני טעם – זן שנדמה כי הולך ועובר מן העולם.

מרווין לוונטל הוריש את ספריית מונטיין שלו, גולת הכותרת של אוצרותיו, שהיו בה ספרים עתיקים ונדירים, לאוניברסיטת פיטסבורג־ברדפורד, שבעיר הולדתו בפנסילבניה. כעבור שנה, ביום חורף קפוא, נסענו מניו יורק לברדפורד לטקס חנוכת הספרייה הנושאת את שמו. בביתו של נשיא האוניברסיטה, בלב הקמפוס הירוק, התכנסו בני המחזור של אד כהן ושל מרווין לוונטל מכל רחבי היבשת – אנשים על סף שנת השמונים לחייהם. זאת הייתה עבורנו הצצה נדירה למגדל השן האקדמי – מגע מסקרן עם עולם מרוחק, נטול כל סממן יהודי, במחוזות הפלדה במזרחה של אמריקה.

על אחד ממדפי הספרייה הוצב דיוקנו של מרווין לוונטל, מעשה ידיה של חנה אורלוף. בקרביו של פסל הברונזה, שנוצק בשנות העשרים בפריז, הוטמנה שקית האפר שנותר מבעליו. באירוניה דקה מצא האיש דרך להמשיך לעמוד על משמר ספריו האהובים גם ממקום מנוחתו האחרונה

* מנחם שמי, "ההשפעה הצרפתית", סיפורה של אמנות ישראל, מסדה, גבעתיים 1980, עמ' 66.

תגיות: עם עובד / ספרות / שבוע הספר תשע"ז / "ספריה לעם" - עם עובד /
תרבות ומורשת

Advertisement

You May Like

Sponsored Links by Taboola

מחיר שלא יחזור: דירת 3 חדרים צמוד לפארק הירקון בתל-אביב החל מ-4.6 מיליון ש"ח

דירות יוקרה בתל אביב

מידע נוסף

Close

מדליה ממלכתית של הצייר ראובן רובין

הנצחה וזיכרון , מדליות ממלכתיות הענקת מדליה , ראובן רובין 13 Dec 13, 2021 10 Views

מדליה ממלכתית של הצייר ראובן רובין

שר האוצר אברהם בייגה שוחט בוחן יחד עם הגברת אסתר רובין- אלמנת הצייר ראובן רובין, את המדליה הממלכתית של ישראל, בה שובצה יצירתו של ראובן "אליהו הנביא העולה בסערה השמימה ואלישע אוחז בגלימתו"

מדליה ממלכתית לציון מאה שנה להולדת ראובן, תשנ"ג 1993

ראובן רובין ז"ל, נולד ברומניה בשנת 1893, הגיע ארצה בשנת 1912, כדי ללמוד בבצלאל. במהלך מלחמת העולם הראשונה שהה ברומניה ובשנת 1922 חזר לארץ.

ציוריו הראשונים משקפים את תחושות החיים היהודיים המתחדשים בארץ ישראל. מאוחר יותר החל לצייר את נופי הארץ, ולעיתים צייר את סיפורי התנ"ך.

מדלית ראובן רובין הייתה המדליה ליטוגרפיה עם צבע השניה שהונפקה (המדליה השראשונה הייתה "מצפים למשיח" - משה קסטל)

מתוך ארכיון החברה, צילום: שרית עוזיאלי.

למען הסר כל ספק, יצוין כי שימוש זה נעשה מכוח סעיף 27 לחוק זכות יוצרים. בקשה להפסקת השימוש בתמונות יש להפנות ישירות להנהלת info@icmc.co.il מצאת שגיאה? יש ברשותך מידע נוסף? ניתן ליצור קשר דרך info@icmc.co.il החברה במייל

משפחה יהודית גדולה: על שני ציורים חידתיים של ליל סדר בירושלים

פעמיים צייר ראובן רובין את שולחן הסדר הישראלי לאחר הקמת המדינה. הוא דמיין במחולו את ירושלים שהגישה אליה נחסמה, ונתן ביטוי לשמחת קיבוץ הגלויות

בתוך יהדות, שבת י"ז בניסן ה'תשפ"ב (12:32 18/04/2022) מאת יעל מילר

ראובן רובין, סדר ראשון בירושלים, 1949 - 1950, שמן על בד, איור: באדיבות אוסף מוזיאון בית ראובן

שתף בפייסבוק

שתף בטוויטר

שתף ב-Whatsapp

שתף בדוא"ל

חבורה משונה התקבצה בציור של ראובן רובין "סדר ראשון בירושלים" (1949-1950). אמנם כתוב בהגדה "כל דכפין – ייתי וילל, כל דצריך – ייתי ויפסח", כלומר כל הרעבים והנצרכים מוזמנים רשמית לסדר, אבל מקובלנו שהסדר נחוג בחיק המשפחה "איש לבית אבותם"; והנה כאן בתמונה האיזון הופך. האמן הוסיב יחדיו כמה משפחות שלכאורה אין ביניהן מכה משותפת. הם נראים בני עדות שונות, החיים בתקופות היסטוריות שונות ומקיימים אורחות חיים שונים. רק מיעוטם מסב לשולחן; רובם מצטופפים סביבו בעמידה.

החבורה המשונה התכנסה בתוך מבנה עתיק מקושט. מבעד לקשת הימנית נשקפת ירושלים העתיקה. חומה גבוהה וכהה חוסמת את הגישה אליה. מתוך שער קטן, הדומה לשער שכם, יוצאים שני שבילים, המובילים אל שתיים מהדמויות המסובות. נוף הרי ירושלים הניבט מבעד לשתי הקשתות האחרות נראה צחיח ומדברי יותר. מאשר במציאות. פיסת שמיים תכולה מבצבצת מעל ההרים והעיר העתיקה.

מאז שנות העשרים צייר ראובן רובין (1893–1974) את הר הבית וההרים סביב לו במבט מהר הזיתים – ממזרח למערב. בציור זה השתנתה נקודת התצפית. האמן, המצייר סצנה מדומיינת, עומד כביכול בירושלים המערבית, בעיר שזה עתה נחצתה ונחלקה, משקיף מזרחה, ומצייר את ירושלים שבין החומות – אזור שהגישה אליו חסומה לעת עתה.

מי ומי במסובים? מימין יושב האמן, וראשו שעון על ידו בתנוחה מהורהרת. בנו דוד עומד לצידו ואוחז בידיו מזה עגולה. מאחוריו עומדת אשתו היפה אסתר ומוזגת יין לכוס שבידה. לשמאלו של ראובן ניצבת משפחת עולים מבוכרה. אבי המשפחה התמיר והכהה נראה כנסיך שיצא מספר אגדות. לגופו של האיש כרוך בד לבן מעוטר בפסים אדומים. פיסת בד כזו מלופפת גם לראשו. הוא מסוכך בגופו על האישה הצעירה היושבת לפניו. ומיניקה עולל זעיר ועירום. לידם עומדת ילדה קטנה בעלת צמות, בידה מזה עגולה.

במרכז משפחה נוספת: רב מבוגר בלבוש חרדי, מעיל קפוטה וכובע שטריימל, בידיו הוא מחזיק את קערת הסדר. אשתו הצנועה שלשמאלו מגישה לו את גביע הקידוש ומטה ראשה כמי שרוצה לקלוט כל מילה מהברכה. מן העבר השני מציצה בתו, נערה עדינה ששערה קלוע לשתי צמות. לצד הנערה עומד חלוץ חסון, חבוש קסקט. דמותו, האופיינית לישראל המודרנית דאז, מדגישה את זרותו של האיש הכהה.

לצד הרב יושב פלמ"חניק חסון חבוש כובע גרב ולבוש מדי חאקי. האמן יוצר זיקה צבעונית בין דמות הרב לדמות החייל: שניהם שזופים מאוד ובגדיהם בצבע זית, והחייל תולה ברב את עיניו. על יד הלוחם יושב עולה חדש מאירופה, אף הוא מאזין לקידוש ברוב קשב. דמותו העדינה והבודדה מהדהדת את הדמות העוטה לבן היושבת בקצה השולחן, מול האמן. מאחורי השניים עומדת משפחה תימנית מלוכדת בחיבוק: אב, אם ופעוט. התינוק השחום, עירום אף הוא, רכוב על כתף אימו ומתרפק עליה. משפחה זו מופיעה כבר בציורו המפורסם של רובין "פירות ראשונים" (1923), הוותיק מציור זה בשנות־דור.

הדמות החידתית בציור היא הדמות השמאלית, העוטה לבן ונדמית כנביא קדמון המקשיב לקולות פנימיים או מאזין לברכה, ופורש על השולחן את כפות ידיו הקעורות במחווה המסמלת את קבלת השפע הא־לוהי.

מפה לבנה פרוסה על השולחן הגדול הממלא את קדמת התמונה. דלה עד מאוד הסעודה המוצגת עליה, "לחם עוני" של ממש. שלוש מצות עגולות, קערת סדר פשוטה, לצידה בקבוק יין עשוי חרס. ומה עוד? שתי קעריות ריקות, ארבע כוסות זכוכית ריקות, גביע קידוש ומלחייה. הכלים, לא נוי ולא הדר להם. היכן כלי הכסף הנוצצים, הסכ"ם המבהיק והכלים הערוכים לכל סועד? היכן ההגדות? ומי המארח – הרב עורך הסדר, הנביא הפלאי? היושב בראש השולחן, או האמן היושב מן העבר השני? ואיפה מתקיים ליל הסדר הזה?

שבויה בחלומה

כדי לנסות להבין את הציור החידתי, ניעזר בהשוואה ונתבונן ביצירה דומה שצייר רובין מעט קודם לכן, ב־1949, וגם שמה "סדר בירושלים". גם בקדמת יצירה זו מסבה חבורה לשולחן הסדר, וברקע נראית העיר העתיקה המוקפת חומה. כאן, העולים עוד אינם נמצאים. הפעם אלו שבע דמויות בלבד, רובן ככולן מוכרות לנו מהציור "המאוחר: משפחתו הקטנה של ראובן, שני פלמ"חניקים, רב זקן שעורך את הסדר, ודמות "הנביא

בציור זה, אף שנעשה כאשר הגישה לעיר העתיקה ולהר הזיתים כבר הייתה חסומה, נקודת המבט היא עדיין ממזרח, מהר הזיתים. כאמור, זה היה מנהגו בעשורים הקודמים. עתה, על כנפי דמיונו, עודו עומד שם ומשקיף

על העיר התכלכלה, שראשה נוגע בשמיים. ירושלים זו היא ירושלים של מעלה: עיר קדושה, מושא כמיהה ותפילה. נציין שרובין המשיך לצייר את העיר העתיקה כמקום חלומי ולא נגיש גם לאחר מלחמת ששת הימים, כאשר ניתן היה להגיע אל העיר העתיקה ואל הר הזיתים.

ראובן רובין, סדר פסח מחוץ לחומות ירושלים, שמן על בד, 1949. האזור באדיבות בית ראובן

רובין צייר את ירושלים פעמים רבות לאורך שנות יצירתו. ציוריו המוקדמים, משנות העשרים והשלשים, מציגים את העיר בפרטנות רבה, כאילו האמן לומד להכיר את הקיום הארצי שלה, את "ירושלים של מטה". במהלך השנים קיבלו ציורי ירושלים שלו אופי מיסטי-פיוטי, המשלב בין ירושלים של מטה לירושלים של מעלה. גישה זו התחזקה אצל רובין עם הזמן; בשנות השלושים תפס התיאור המעורפל והמיסטי את מקומו של הציור הריאליסטי מרובה הפרטים. נוף ירושלים בציור מ-1949 מייצג את הסגנון המיסטי של האמן.

נראה שהאמן בחר להציב את שולחן הסדר על גבי נוף של "ירושלים השמימית". היא נשקפת אלינו ישירות, מאחורי גבם של המסובים, היושבים בחוץ: ללא חציצה של המבנה המקושת שבציור המאוחר. העיר מוקפת חומה, שעריה סגורים, והשבילים המוליכים אליה – ריקים מאדם. "ובתִּרְדַּמַּת אֵילָן וְאֶבֶן / שְׁבוּיָהּ בְּחִלּוּמָהּ / הָעִיר אֲשֶׁר בְּדָד יוֹשֶׁבֶת / וּבִלְבָּהּ חוֹמָה". זו אינה "ירושלים שֶׁל זָהָב וְשֶׁל נְחֹשֶׁת וְשֶׁל אֹר". המסובים אינם שרים לה. הם נראים כאבלים המקוננים "אֵיכָה יִבְשׁוּ בִּזְרוֹת הַמַּיִם, / כִּפֹּר הַשּׁוֹק רִיקָה, / וְאֵין פֹּקֵד אֶת הָרַב הַבֵּית / בְּעִיר הָעֵתִיקָה" – כפי שהיטיבה לתאר נעמי שמר בשירה "ירושלים של זהב", שבע-עשרה שנים מאוחר יותר.

אכן, למרות המפה הלבנה הפרוסה על השולחן, המצות, הקערה, ארבע הכוסות המפוזרות והיין, מן הציור עולה תחושה קודרת. תורמים לה קווי המתאר השחורים והעבים, כמו גם הצבעים הכהים של הדמויות. הנוף

הירושלמי הצבוע בגוונים קרים ליליים מעיד שהדמויות בציור של רובין התיישבו לערוך את הסעודה החגיגית. ביותר בשנה בחלל הפתוח, כאילו הם חסרי בית. ולא זו בלבד, אלא קבעו מושבם בבית הקברות בהר הזיתים.

המסובים כאן, המוכרים לנו מהציור המאוחר, דומים כאן למדי למראם שם – אך מיקומם סביב השולחן שונה. כאן, בתמונה המוקדמת, הרב יושב בראש השולחן ואוחז בידיו את קערת הסדר. מולו יושב ה"נביא", גם כאן כפות ידיו הקעורות מושטות קדימה, נכונות לקלוט אל תוכן את ברכת הרב. היתר יושבים לאורך השולחן. ליד "הנביא" יושב ראובן, ובנו דוד רכוב על ברכיו. כאן הוא צעיר יותר. אסתר, אשת האמן, יושבת בצד השני, סמוך לרב, ומוזגת יין לכוס. בין בני הזוג יושבים הפלמ"חניקים, ולראשו של אחד מהם כרוכה תחבושת המעידה על כך שנפצע בקרב. הצבתם במרכז הציור מביעה הוקרה לחיילים שנלחמו למען הקמת המדינה, אך גם מזכירה את מחיר הדמים של מלחמת השחרור שזה עתה הסתיימה.

רעמת שערו הכסוף של האמן מצוירת ככתר המשתלב עם המראה הכסוף – והנכסף – של ירושלים העתיקה ושל העצים סביב לה. זיכרון, געגוע, חלום ותקווה לתקומה מתכנסים יחדיו לחוג את ליל הסדר שאחרי המלחמה. מעניין לראות שרק שתיים מן הדמויות נראות בלבוש בהיר ואף זוהר: ה"נביא" והילד הקטן, בנו של ראובן. הנביא המואר עשוי לייצג את העבר המפואר של עם ישראל, את ימי התנ"ך שבהם עלו לרגל לבית המקדש ועוצבה המורשת היהודית. השתתפותו בסעודת הסדר המתקיימת עם קום המדינה מעידה על שלשלת הדורות הנמשכת. התקווה להתחדשות מתמקדת בדמותו הזוהרת של הילד. הפלמ"חניק המורה עליו באצבעו. אומר כביכול: לא לשווא לחמנו ושילמנו מחיר דמים.

אחוה למרות השוני

נחזור אל הציור המאוחר (1950), ונראה מה התחדש בו לעומת קודמו. הציור המוקדם הציג מצב ביניים, רגע לאחר המלחמה ואובדן העיר העתיקה. הסדר מתקיים באוויר הפתוח כי הבית, המדינה, נמצאת בשלבי התגבשותה הראשונים. הבית הנכסף, הר הבית, נקרע ממנה ואי אפשר לפקוד אותו. האבל על נפילת העיר העתיקה בידי הלגיון הירדני ועל מות הלוחמים בקרבות ניכר על פני המסובים לסדר. בציור המאוחר הסדר מתקיים בעיר החדשה, המערבית – אך בתוך מבנה המגביל את שדה הראייה אל העיר העתיקה: הגעגוע אליה. ואל הר הבית מצטמצם למראות הניבטים מבעד לקשתות המבנה העתיק. המדינה הצעירה נבנית מחורבותיה.

חבורת המסובים התרחבה. לסדר שבתמונה הצטרפו משפחות עולים חדשים. הם מצטופפים סביבו, אך עדיין אין להם היכן לשבת. הציור משקף את תוצאות גלי העלייה ההמוניים. בתוך 18 חודשים מאז קום המדינה נוספו עליה עולים כמניין יושביה בעת הקמתה, 650 אלף. אופי העליות השונות מיוצג אף הוא. העולה מאירופה יושב בגפו ומנכיח את תוצאות השואה. העולים מבוכרה ומתימן לבושים בבגדים מסורתיים ואוחזים ילדים בזרועותיהם. העירום של התינוקות מרמז אולי לעובדה שהעולים הגיעו בחוסר כול, אך גם מתכתב עם הולדת המדינה.

לצידם יושבים הוותיקים: משפחת האמן שעלה מרומניה בצעירותו וכעת הוא נראה כצבר שזוף, הנועל סנדלים תנ"כיים אפילו בליל הסדר. הפלמ"חניק והחלוץ מתוארים אמנם כצעירים בודדים, אבל הצבתם סמוך לנשים צעירות נותנת פתח תקווה לעתיד. משפחת הרב בלבושה המסורתית מעניקה ייצוג מכובד לבני היישוב הישן. היצירה איננה מטשטשת את ההבדלים בין העדות השונות וקבוצות האוכלוסייה המגוונות. הם בולטים בה מאוד. אך שלא כמנהג ימינו, לא את השונה והמשסע היא מבקשת להבליט, אלא את אחוות השונים.

מעריך הישיבה סביב השולחן השתנה מזה שהיה ביצירה הקודמת. בראש השולחן יושב הפעם לא הרב, אלא ראובן רובין עצמו, שבתמונה הקודמת ישב בפינה. ה"נכבד" השני, היושב מול רובין, הוא "הנביא" – הדמות המיתית המזכירה את השורשים העבריים הקדומים ומעניקה השראה להווה.

דמות הנביא, ייאמר כאן, מזכירה את דמותו של ישו. אמנים ישראלים רבים, ורובין הוא אחד הבולטים שבהם, תיארו את דמות ישו כסמל ליהודי הנרדף והסובל, וכסמל לתחיית העם היהודי בארצו. על פי המסורת הנוצרית, הסעודה האחרונה שישו הסב לה לפני מותו הייתה סעודת ליל הסדר והיא התקיימה בירושלים. והנה, אחרי אלפיים שנות גלות, רובין מזמין את ישו להצטרף לסעודה הראשונה בירושלים בירת מדינת ישראל הצעירה. על פי פירוש זה, אותו רכיב שבאמנות האירופית שימש לציון מותו הקרב של ישו, סעודת ליל הסדר, מבשר ביצירתו של רובין את תחיית האומה היהודית. ולא זו בלבד, אלא ישו שבתמונה הזאת נותן את ברכתו ואישורו להקמת מדינת ישראל (על פי עדותה של כלתו כרמלה רובין, האמן נמנע מלהציג את היצירה הזו מתוך חשש ששילוב דמות ישו בסעודת ליל הסדר לא יתקבל בהבנה אחרי השואה. ראו בספרה "בד בבד: בין ציורים לאנשים", עמ' 63).

אך "בעל הבית" שבראש השולחן אינו עורך את הסדר. רובין יושב מהורהר, כמי שצופה מן הצד ובוחן את המציאות המתהווה מול עיניו. גם הדמויות האחרות נראות מהורהרות ומכונסות. הרב, המייצג את המורשת היהודית, הוא העומד במרכז ומקדש. אולי מזכיר הרב לראובן את מסורת בית אבא, שאלה נותר קשור גם לאחר שהתרחק מקיום מצוות.

והנה, דווקא החייל תולה עיניו ברב. הקשר ביניהם מובלט: המבט הזה, כמו גם צבע הבגדים המשותף. דומה שהוא מסמל קשר עקרוני יותר: הקשר בין המסורת, בגילומו של הרב, ששימרה לאורך הדורות את זיקת ישראל לארצו – ובין הציונות שתרגמה את הגעגועים לציון לכדי מאבק, בגילומו של החייל, להשגת המדינה.

שתי היצירות אינן מצביעות על השסעים בחברה כנהוג בשנות האלפיים, וגם לא מטשטשות את ההבדלים בין העדות השונות וקבוצות האוכלוסייה המגוונות. להפך. הסדר הראשון בירושלים שלאחר מלחמת השחרור מאגד יחדיו את פסח, יום הזיכרון ויום העצמאות. יתרה מכך, הוא אינו מסתפק בעבר ובהווה אלא שולח רמזים גם אל הכיסופים לעתיד; אל יום ירושלים, אנו יכולים עתה לומר. זהו מעין "לְשָׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה", המשפט המושר, זה דורי דורות, בסיומו של הסדר (ובסיום תפילות יום כיפור), ואשר צורף בדורותינו גם לתפילות יום העצמאות ויום ירושלים.

המאמר הוא פרק מתוך הספר "אמנות כפרשנות", על מועדי ישראל בראי האמנות, שעתיד לראות אור

אמנות

"כלניות" של ראובן רובין עומד במרכזה של הגרלת צדקה

ההגרלה, שנועדה לגייס כספים לפרויקט לילדים בסיכון, נערכת על ידי הארגונים רוטרי וויצ"ו ישראל

שני ליטמן לעקוב

19 בפברואר 2015

ציור של האמן ראובן רובין עומד במרכזה של הגרלה, שנועדה לגייס כספים לפרויקט לילדים בסיכון. הציור, "כלניות", ששווי מוערך כ-65 אלף דולר, נרכש על ידי הארגונים רוטרי וויצ"ו ישראל, שיזמו את ההגרלה. הציור נוצר בשנות ה-70 המוקדמות, וגודלו 38X46 ס"מ.

הכנסותיה של ההגרלה אמורות להיות מוקדשות לפרויקט של ויצ"ו "שעה טובה עם ילד", למען ילדים בסיכון. כרטיסי ההגרלה עולים 100 דולר לכרטיס, ויועמדו למכירה רק 12 אלף כרטיסים. הזוכה בהגרלה יוכרז ב-1 במאי.

"כלניות", ראובן רובין, שנות ה-70 המוקדמות

בוויצ"ו וברוטרי פונים לקהל ישראלי ויהודי ברחבי העולם ומקווים להשתתפות רחבה בהגרלה. זו הפעם הראשונה שנעשה פרויקט מסוג זה בישראל. לפני כשנה וחצי הועמד להגרלה בפאריס ציור של פיקסו, "איש עם כובע אופרה", על ידי הארגון הבינלאומי להצלת צור, והכנסותיה נועדו לממן את שימור עיר הנמל הלבנונית שהוכרזה כאתר מורשת עולמית של אונסק"ו. הזוכה בהגרלה היה צעיר אמריקאי בן 26, שרכש כרטיס תמורת 100 אירו וקיבל ציור בשווי מיליון דולר.

אתר ההגרלה הישראלית: <http://rubinfor100.com>

עיון

לא במירון כי אם בדרך מתחוללים הדברים

ימים ספורים אחרי עלייתו לארץ, בסוף אפריל 1923, יצא הצייר ראובן רובין למסעו הראשון - להילולת ל"ג בעומר במירון. התוצאה היתה שני ציורים

אלחנן ריינר

20 במאי 2016

את הציור "בדרך למירון" צייר ראובן, על פי המצוין בשוליו, בשנת 1924. הציור הוצג בראשונה בתערוכת ציוריו שנפתחה במגדל דוד בירושלים ביום ראשון, 9 במארס 1924 (ג' באדר ב' תרפ"ד). הוא הושלם אפוא בראשיתה של אותה שנה.

רק מעט פחות משנה קודם לכן, ביום שלישי, ח' באייר תרפ"ג, הוא 24 באפריל 1923, הגיע ראובן לנמל יפו. היה זה כ-11 חודשים קודם לפתיחת התערוכה ועשרה ימים בלבד קודם ל"ג בעומר, הוא יום י"ח באייר. באותה שנה חל ל"ג בעומר ביום שישי, ארבעה במאי, וההדלקה התקיימה שם אור לאותו יום, בליל חמישי, שלושה בו. אם אמנם היה הציור פרי התרשמות בלתי אמצעית מן המתחולל במירון ביום ההילולה כפי שנראים הדברים, אם אמנם צויר הציור בעקבות ביקור במירון בל"ג בעומר תרפ"ג, מתבקש לכאורה מהקשריו שראובן יצא למסעו הראשון, ראשון מרבים, לגליל ימים ספורים בלבד אחרי עלייתו לארץ, מן הסתם בתחילת השבוע שאחרי בואו, ובמהלכו הגיע לחגיגות ההילולה במירון.

ואכן, סביר להניח כי העילה העיקרית ליציאתו לגליל סמוך כל כך לעלייתו היתה רצונו להגיע למירון לקראת ל"ג בעומר ולהשתתף בהילולה שם, וכי זו היתה מטרת נסיעתו. אם כך היו פני הדברים, סביר להניח שהגיע למירון ביום חמישי קודם להדלקה ועשה בה את הלילה, ומן הסתם גם את היום שאחריו, את יום השישי או את חלקו. בשנים שבהן חל ל"ג בעומר בערב שבת, כפי שאירע בתרפ"ג, וכן

בשנים שבהם חל ביום ראשון, נהגו, ועדיין נוהגים, רבים מן העולים למירון לעשות בה גם את השבת.

על אותה שבת של אותה שנה ממש סיפר לאחר זמן המקובל הירושלמי מנאמני מירון, ר' ישעיה אשר זליג מרגליות זצ"ל: "לא אוכל להתאפק ולעצור מלספר מעשה ה' מעשה נס נפלא כי נורא הוא אשר בעינינו ראינו, והנני עד ראייה לספר בקהל מעשה נס ופלא מה שראיתי בעיני בהיותי במירון על ל"ג לעומר בשנת תרפ"ג, שחל אז ל"ג לעומר ביום השישי, ושכמעט רוב הקהל מאלפי ישראל שהיו שם בל"ג לעומר נשארו אז במירון לשבות שם את יום השבת, וטעמנו אז טעם שמחת שבת עילאית".

ראובן רובין, הרוקדים ממירון, 1926

האומנם נמנה עליהם גם ראובן? אין לדעת. אך אם אכן היה, גם הישארותו שם בשבת שוב אינה מן הנמנע. האפשרות שהיה במירון בל"ג בעומר והשתתף בדרך זו או אחרת באירועי היום או בחלקם מתבקשת בראש וראשונה מן הציור עצמו, שעל אף אופיו הסמלי מנהל דיאלוג גלוי ודחוס עם גוני מציאות השאובים מנופי המקום ומן ההתרחשויות המתחוללות בו בימי השנה ובימי מועד, ואולי אף ממש באותה שבת, שבת פרשת "אמור" של שנת תרפ"ג.

אך ההליכה למירון למועד ההילולה הולמת את עולמו התרבותי והרוחני של ראובן על שני פניו; תחילה כאדם שגדל בסביבה החסידית המסוימת שאת אמונותיה, מנהגיה ומסורותיה ספג מדעת, או שלא, מנעוריו, ואשר רשב"י וספר הזוהר, ל"ג בעומר ומירון מילאו תפקיד רב משמעות בתודעתה ובסדר היום שלה. הם גם מילאו תפקיד משמעותי בתודעתו ובסדר היום שלו בשנותיו הראשונות בארץ, אם נשפוט על פי תשומת הלב שזכתה לה מירון בעבודותיו מאותן שנים.

שוב ושוב הוא שב למירון, הן בציורים ששמה בשמם הן באחרים שבהם היא נסתרת ושמה אינו נזכר במפורש, אך היא נוכחת בהם נוכחות של ממש. מירון מופיעה באחת משתי הדרכים הנזכרות בכחמישה עשר ציורים של ראובן, כולם, להוציא אחד, צוירו בין 1923 ל-1927.

התשוקה למירון היא מטונימית לעולמו הדתי הסוער של ראובן באותם שנים, שאותו ביטא בדרכים שונות בציוריו בשנותיו הראשונות בארץ ישראל, וראש לכל בסדרת שניים-עשר חיתוכי העץ "מבקשי אלוהים", שכמו "בדרך למירון" הוצגה אף היא לראשונה בתערוכת מגדל דוד בירושלים. סדרה זו היא בלא ספק מן הביטויים החשובים ביותר, אם לא החשוב ביותר, של החוויה הדתית באמנות הארץ ישראלית עד עתה.

אחד מן החיתוכים, "ל"ג בעומר במירון", נותן ביטוי להיבט האקסטטי של ההליכה למירון, היבט שאף שהוא חסר לכאורה ב"בדרך למירון", שהעסיק את ראובן מאוד והוא שב אליו בדרכים שונות פעמים אחדות גם בציורי מירון האחרים שלו.

אך הפירוש החסידי, האקסטטי, אינו הפירוש היחיד. העלייה לרגל למירון ביום ל"ג בעומר בתקופת המנדט, לפחות עד לתחילת המרד הערבי בשנת 1936, לא היתה נחלת הציבור הדתי בחברה היהודית הארץ ישראלית לבדו. להפך. עולי הרגל הגיעו מכל שכבות היישוב. על ההולכים נמנו בני שכבות שונות של הציבור, שהיו חלוקות בינן לבין עצמן ורחוקות זו מזו כל ימות השנה, ואלו שם כולם רקדו, אלו עם אלו ואלו בצד אלו, כל הלילה ההוא.

להליכה למירון יוחסו בציבור הארץ ישראלי, ובכלל זאת גם אצל חלק נכבד מן החלוצים ואצל עולי העלייה השלישית בפרט, משמעויות לאומיות מובהקות. מירון היתה אתר לאומי, ל"ג בעומר חג לאומי, ור' שמעון בר יוחאי גיבור לאומי — מורד טיפולוגי, אב קדמון לכל חולמי הגאולה לדורותיהם. ל"ג בעומר נתפש כיום של אחדות לאומית שבו כל קהילות ישראל במזרח, לא רק בארץ, נפגשות גדה עם רעותה ומתגברות לשעה על ההבדלים העדתיים, על הפערים התרבותיים ועל המאבקים האידיאולוגיים שביניהן.

בשנת 1926, כשנתיים אחרי שהשלים את "בדרך למירון", שב ראובן לעסוק באותו נושא. באותה שנה צייר את "הרוקדים ממירון", שהוצג לראשונה בתערוכה שהתקיימה בשנת 1927 בביתו של סר רונלד סטורס, המושל הבריטי של ירושלים ומגדולי אוהביה בכל הזמנים.

שלא כמו "בדרך למירון", שעבר גלגולים שונים עד שגלה בסופו של דבר, נותר "הרוקדים במירון" באוסף האמן, הושאל על ידי או על ידי יורשיו לתערוכות שונות, ועתה הוא מוצג דרך קבע במוזיאון בית ראובן. זו רק אחת הסיבות שהציור זכה לתשומת לבם של חוקרי אמנות, של חוקרי שדות אחרים גם כן, ולחשיפה ולתשומת לב ציבורית מסוימת.

זאת ועוד, "הרוקדים" הוא ציור גדול־ממדים המשקף בנקל את המגמות המרכזיות ביצירתו של ראובן כפי שכבר נוסחו, תוארו והתפרשו במחקר זה כבר, הן אלו הסמוכות לעלייתו לפניה והן הסמוכות לה אחריה. לעומת זאת, "בדרך למירון" שקדם לו, הקרוב לו בהיבטים שונים והיה מציוריו הראשונים של ראובן ומהיבטים מסוימים אולי אף הראשון בארץ, לא עורר כל תשומת לב במחקר או בציבור, גם לא בקרב אוהביו הנלהבים של הצייר. הוא אינו גדול כ"רוקדים" וצורתו הרבועה מגמדת אותו עוד יותר; לכאורה גם אינו מתוחכם כמותו, ובעיקר אינו נענה בנקל לפרשנויות הסוחפות המקובלות לציורי ראובן של אותה העת. מלבד תיאור קצר אחד ואזכורים ספורים לא נכתב עליו עד עתה דבר.

למרות גורלם השונה של שני הציורים הקשר ביניהם ברור, חד־משמעי וגלוי לעין המתבונן: לא רק ששניהם מתייחסים למירון כבר בכותרתם, אלא שהאמן השתמש באותו מתווה לשניהם. המסגרת היסודית והחלוקה הפנימית של הציור, שאת גבולותיו ואת תכניו הגה לקראת ציור "בדרך למירון" במפנה 1923, שימשו אותו כצורתן כאשר בא לצייר את "הרוקדים ממירון" עוד ב-1926. זהו מתווה ייחודי דיו על מנת להסב את תשומת הלב הן אליו עצמו הן לשימוש החוזר בו.

אך למרות המתווה המשותף, למרות הדמיון המסוים ולמרות הקשר הגלוי ועוד יותר הסמוי, שונים שני הציורים הללו זה מזה בהיבטים רבים ובהיבט אחד עקרוני. יש אפוא לבחון אותם בשני ממדים: כל ציור לעצמו ושניהם כתהליך, כמהלך מורכב שהאחד מצמיח את האחר, שהאחר הוא הבשלה או פיתוח, אולי אף תיקון או אף הכחשה, של קודמו. אך עיקר ענייננו עתה הוא במוקדם בשניים, ב"בדרך למירון".

במרכז המתווה, על דרך פתלתולה העמיד הצייר שלוש דמויות, או ליתר דיוק שלושה דימויים, במעין שיירה, כאשר פניהם אל מעלה הדרך, משמע בכיוון מירון. מירון עצמה אינה מופיעה בציור, אך היא נוכחת בו על ידי גבולות המרחב שתחם הצייר במתווה, על ידי המערך הסמלי המשתמע מן הדימויים ומשמות הציורים, ששמה בקרבם. שניהם מצוירים כאילו האמן מביט ממנה וחוצה, מן המקום הקדוש אל הדרך.

גם המועד, יום ההילולה, אינו מופיע באופן חד־משמעי בציורים. באחד הוא נרמז במעט ובאחר ספק אם כלל קיים. מכל מקום, לא המקום ולא המועד מיוצגים בשני הציורים בעזרת אחד מסמליהם המסורתיים, המובנים מאליהם. הדמות המרוחקת ביותר במתווה, אחרון בשיירת עולי הרגל בראשון בציורים, היא של אדם הלבוש בבגדים המזוהים עם היישוב הישן בארץ. הוא רוכב על בהמת משא: פרד, או מה שמתאים יותר, סוס. זהו יהודי גלילי, צפתי מן הסתם, איש היישוב הישן שדימויו הרווח היה כשל בן־חיל לעומת נרפותו של זה הירושלמי. אחד מדימויו המובהקים היה שהוא רוכב בקי ורגיל, כדבריו של אברהם שמואל הירשברג בספרו "בארץ המזרח" לאחר שביקר בארץ בשנים 1900-1899 ומתאר "איש צפתי [...]" אשר למד תורה בילדותו, אולם חינוכו הפרוע הטמיעו בין הערבים [...]. הוא רוכב מצוין גם רובה מהיר [...]. כי כל בני הגליל וכל אלה שיש להם עסק עם הגליל רוכבים רגילים הם". האמן התכוון אפוא לצייר דמות טיפוסית של הולך מירון אשכנזי בן הגליל.

בציור השני, ב"רוקדים במירון" המאוחר מעט, מחולל ראובן ספיריטואליזציה של הדימויים הארציים שב"בדרך למירון". כך למשל בהמת המשא שאינה מזוהה דיה תהיה לחמור לבן, ואילו הרוכב עליו יקבל לידיו ספר, את "הספר". מימינו ב"בדרך למירון", על חלקה בצד הדרך בינות לעצי זית, נטוי אוהל מן הסוג המתקשר בציורי שנות העשרים של ראובן עם חלוצים. בציור המאוחר נעלמו החלוצים מן הסצינה המירונית ואת מקומם, את מקום האוהל, תפס פתח אפל של מערה בצד הדרך, רמז לא מאוד מתוחכם ובעיקר מתבקש מדי לסיפור רשב"י והמערה.

לפני הרכב, במעלה הדרך, מופיעה ב"בדרך למירון" אשה חובקת ילד הרוכבת על חמור. פניה אטומות וככל שהופעתה בציור מעומעמת ותובעת הסבר, לבושה מעיד על מקומיותה. היא, כרוכבת, מייצגת אפוא אשה שפניה אל הקודש, תהא מוסתערבית, ספרדייה, או אולי ערבייה. את מקומה של הדמות האניגמטית הזאת, מקומית ככל שתהיה, תתפוס ב"רוקדים במירון" תמונה רוחנית כביכול, בהירה מאוד, קפואה, של חבורת נשים משוכפלות, בובתיות, שבמרכזה דימוי של מדונה לכאורה ובנה.

אך הדמות המרכזית בציור הראשון, הממוקמת בעיקול הדרך מעט לפני האשה, קרוב לקדמת התמונה ולמרכז הציור כאחד, היא דמותו של חסיד פעלתן, דולה ומשקה את ההולכים למירון. אף שלפי שעה הוא נותר על עמדו ואינו מתקדם אל המקום הקדוש, הוא תזזיתי משהו ומלא תנועה. ב"רוקדים במירון" נתפס מקומו על ידי חבורת חסידים מהודקת, כאילו היתה גוף אחד בעל ראשים רבים, דמויות קפואות, חסרות זהות של ממש, כולם בעלי מבט מצועף, אולי אף מזוגג. חבורת הרוקדים הזאת משתלטת על המתווה ומגמדת, כמעט מאיננת, את הדימויים האחרים שהתקיימו זה בצד זה, בהרמוניה, ב"בדרך למירון".

בהיפוך מ"בדרך למירון" הזורם, הזז כל העת, המתקדם, החי את חוויית העלייה לרגל, המטרים את אווירת המקום הקדוש והמפרק את המכלול למרכיביו, לקודש ולחול, לדמויות חיות המשקפות את המתחולל במקום ובעיקר את הציפיות והתקוות הנתלות בו, ב"רוקדים במירון" שורר אור יקרות וקיפאון. לבד מן הסיבוביות לכאורה של קבוצת הרוקדים העומדת על עומדה, הנבלמת אף היא על ידי נעיצת המבט הקפוא המשותפת לכולם בצופה, אין בציור, למרות שמו, כל תנועה. קבוצת החסידים הכל כך דומיננטית בציור אינה הולכת לשום מקום ואינה באה ממנו. זהו סמל, אולי אף איקונה. את מקום ההתרחשויות הזורמות והאנושיות מאוד שבראשון תופסות דמויות שעווה אִפרסונליות המשקפות והדרך, נושא הציור, מהדקת את גבולות המרחב ומוליכה אל מעבר להן, אל הקצה הנעלם.

יש עניין רב גם בארגון הנוף היסודי במתווה הציור, בעיצוב המרחב המקודש. אף שגבולו התחתון של המתווה מעורפל, קו האופק, גבולו

העליון של הציור, מסומן בשני הציורים על ידי רכס הרים הסוגר עליו מלמעלה. על מורדותיו עיר הררית, גלילית, לבנה. צפת. כשאר הדימויים גם היא תשתנה במעט במעבר ל"רוקדים במירון" — היא תהיה לעיר שמימית, נטולה מעט מן ההקשר הישיר, המקומי, של הציור הראשון. את מקומה הראשון של צפת תופס עתה הר אפוף עננים: "וירא את המקום מרחוק", ראה ענן קשור על ההר". הציור כולו הוא בסימן "ההר הקדוש", החופף עליו מלמעלה וגומל אותו מן המורכבות שציינה שנתיים קודם לכן את "בדרך למירון".

אך יותר מאשר הגבולות המסמנים את הקצוות, את תחושת המרחב מחדדת הדרך ההררית החוצה אותו. הדרך המתפתלת המוליכה למירון, החוצה את גבולות הציור, ממשיכה את דרכה הלאה וקצה לא נראה, כאילו היתה היא עיקר, לא המקום שאליו היא מוליכה. ואכן היא העיקר. הדרך היא עיקרו של המסע: הדרך למקדש כפי שהיא נרמזת בפרק השלישי של "משנה ביכורים" ובכתבים על העלייה לרגל לרומא או לסנטיאגו מקומפוסטלה.

כזאת היא גם הדרך למירון. בדרך אליו, המקום הקדוש הוא עדיין חלום. הדרך היא הממשי, היא העיקר. הדרך המתפתלת מבריחה את גבולות הציור מן הקצה אל הקצה ולאורכה מתחולל הכל. גבולות המתווה, המרחב שבתוכו מתחוללים הציורים השניים, הם אפוא בין צפת החבויה על קו האופק לבין מירון הנסתרת מעבר לקדמת התמונה. והדרך, נושא הציור, מהדקת את גבולות המרחב ומוליכה אל מעבר להן, אל הקצה הנעלם.

אך גם אם הוא נעלם, הדרך מכילה את יעדה בתוכה. לעולם היא מכילה אותו גם אם הוא מעבר לאופק, גם אם הוא נסתר, ובעצם לעולם הוא נסתר. זו היא דרך עולי הרגל העושה את דרכה אל המקום שאליו לעולם עולה הרגל לא יגיע, אל קודש הקודשים, לפני ולפנים. הוא יגיע אל הקודש, אל המרחב העוטף את הנסתר, אל המרחב שאותו חוצה הדרך, עמוד השדרה שלו. שם, בסופו של דבר, מתחוללים הדברים באמת. זה המרחב שמתאר ראובן ב"בדרך למירון".

סגירת המרחב בגבולות הנזכרים והותרת המקום הקדוש סמוך אך מעברם האחר, נוכח נסתר, נוגע לא נוגע, מאפשרת את הרחבת הקשריו של המקום הקדוש אל מעבר לפירוש הסקראלי, המייד, המתבקש מן המקום עצמו, אל האישי והאנושי שבו, אל החול שבקודש, אל עולי הרגל הנמצאים בדרכם. הדרך למירון היא ההולכים בה. פירוש של ראובן למקום הקדוש בציור המוקדם, בהיפוך גמור לפירושו כעבור שנתיים, הם האנשים שבדרך.

הציור "בדרך למירון" נתון בתוך מסגרת גיאוגרפית מהודקת לכאורה, בין צפת למירון, ובתוך מערך מושגים קונקרטי. הוא נטוע בתוך המציאות הארץ־ישראלית, הגלילית, חלקה מציאות יום־יומית וחלקה חד־פעמית לכאורה החוזרת על עצמה אחת בשנה. אין הוא תיעוד של המתרחש. מקורותיו של מערך הסמלים שיצר האמן נטועים עמוק במסורות הספרותיות שבכתב ושבעל־פה הנוגעות למקום ובסדר היום שלו. הם משקפים את המפגש המתמשך של ראובן עם מסורות המקום, משם בא ואותן הוא דורש, ואת המפגש הבלתי אמצעי שלו אתו.

לשלוש הדמויות המרכזיות המופיעות בקדמת "בדרך למירון": הגלילי הרוכב, החסיד המוזג והאשה עם בנה, זיקה לדימויים שונים שאולי הצייר ידע ואולי למד עליהן שם, במקום, אם היה שם, ונראה שהיה. אילו הן דמויות סמליות שמקורן בהווה הארץ־ישראלית, המייצגות כל אחת לעצמה משהו מן המקום הקדוש וכולן כאחת — את המקום הקדוש עצמו בעיני אמן איש העלייה השלישית, הבא וגירסת ינקותו בידו.

"בדרך למירון" הוא אפוא ציור המספר את הסיפור הפשוט של המקום, את הסיפור כמות שהוא. הוא מספר על מקום קדוש שאליה פונים מבקשי אלוהים, עולים לרגל, חלוצים, אנשים במצוקתם וגם עוברי אורח. בבחירתו לספר את סיפור המקום הקדוש עם הגב אליו, מן המקום אל הדרך, יצר האמן מרחב שאותו הגדיר באמצעות המתחולל בתוכו. גבולותיו נקבעים על ידי הבאים אליו, על ידי עולי הרגל, על ידי המקומות מהם באו, על ידי הצעד הראשון של החסיד,

של האשה, של הרכב, של החלוצים מן האוהל היוצאים לדרכם למירון
ושל העז.

היא באה ממול, מנגד לכיוון השיירה, ממקום אחר. היא, הבאה
במחילות נסתרות מן הגולה, מסמנת את המקום הרחוק ביותר שממנו
מגיע הבא אל הקודש. היא, הניזונה מן החרוב הארץ ישראלי, מסמנת
את אין סופיותו של המרחב המקודש, את גבולותיו הלא נראים, את
המרכז ואת האופק, הרחק מעבר לגבולות הציור.

לחצו לקבלת עדכונים בנושא:

+ ספרים

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר |
רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר
האיכותי בישראל

© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ

ביקורת אמנות

הגימיק שהופך את ראובן רובין לווידיאו ארט מפתיע לטובה

לסיור הגלריות בעונת המלפפונים המהבילה היתה התחלה קשה בגלריה זומר, המשך לא רע באלפרד, וסוף טוב בואכה מפתיע בבית ראובן

אבי פיטשון לעקוב

20 באוגוסט 2019

אחרי ניסיון שארך כמה שבועות להתחמק מאימי עונת המלפפונים באמצעות ביקורים בחללים מוזיאליים גדולים וממוסדים, לא נותרה ברירה אלא להרהיב עוז בכל זאת ולהיכנס לכמה גלריות.

תחנה ראשונה: גלריה זומר, שם מוצגת "ידיים קטנטנות", תערוכה קבוצתית שאצרה נעמה ערד, אחת מאמניות הגלריה. "בניגוד לכדור הארץ, אמנות תמיד השתייכה לאנושי", כותבת ערד. "כמו השפה, היא בלתי ניתנת לקריאה מחוץ לתרבותי". נסכים, לצורך הדיון וכדי שלא תחשבו שאני משוגע (בינתיים), שאמנות היא אכן תוצר אנושי, כלומר שהאדם מבטא עצמו דרכה ולא היא מבטאת עצמה דרכו. לא נסכים שהאדם מתאר באמצעותה את המציאות, וזאת כי עצם תפישת המציאות היא תוצר בוזמני של המבט האנושי והאקט אמנותי. אני יכול להוכיח שזה חייב לקרות סימולטנית ויש לי מרתף פרנקנשטייני לעשות זאת!

הפסל "שינה עמוקה" (2019) של ערן נווה בגלריה זומר. כשמו כן הוא צילום: נועם פריסמן

אבל בינתיים נתמקד ברצונה הלגיטימי של ערד לעסוק ביחסי גוף-אובייקט ו"להשתהות על רגעים קטנים של אינטימיות ועונג". כל זה טוב ויפה אלמלא, אוי אִברוך, להשתהות זו יש מטרה שאפשר כמעט לומר שהיא פוליטית. מתברר שמקור המוטיבציה של ערד להתמקד בגופני-אינטימי הוא העידן הטכנוקרטי שבו האנושי מצומצם למידע, "נקרע לגזרים בידי אלגוריתם". וואו, תערוכה בנושא אימת האלגוריתם. סוף סוף מישהו מתייחס לנושא הזה, באמת הגיע הזמן.

ומה המענה לאלגוריתם הכל־יכול? תערוכת קיץ שהיא כה אינטימית עד שהיא כמעט שקופה לחלוטין. תפאורה על סט צילומים שמסמנת "תערוכת אמנות עכשווית", שכמעט כל מה שמוצג בה מתבלבל בין האינטימי לדקורטיבי.

החלל של זומר נראה כמו חנות לתיירים. כמעט כל העבודות עושות קולות של שטיח: משהו בכיוון הכללי של העכשווי־מסחרי שלא מסעיר ולא מעורר מחשבה. ניוון למכירה (ואני מניח שאכן מוכר). מיצב הסאונד של ליאור ווטרמן המבוסס על צמד פסלים של עוד שגופו נראה כמו מוח. פסל מוטציות כובעי הקש של נועה גלזר. הערסל עם אימוג'י עשוי מחול ששקוע בתוכו של ערן נווה, שנושא את השם הסימבולי־מדי "שינה עמוקה". הפסלונים שכנראה מחקים גזעים קטומים בסגנון אנימצית דיסני של לנה הנקה. יחסי גוף־אובייקט ורגעים אינטימיים של עונג? העבודות הללו טכנוקרטיות, קרות ומנוכרות כמו אלגוריתם שתוכנן לקלוע לטעמים הבטוח של אנשים משעממים עם ארנקים. מה כובעי קש וערסלים? כמה שבע ואדיש צריך אמן להיות כדי לבחור בחפצים אלה כנושא? מה קרה, בטקסי קניבליזם אצטקי אין רגעים אינטימיים של עונג?

משמאל: המיצג של מיכל סממה. מימין: ציור של ניקול אייזנמן. לכו לראות והחליטו בעצמכם צילום: נועם פריסמן

אם הבנתי נכון, יש גם כוונה להעביר הומור עצמי בעבודות. אבל מדובר בהומור כה דק, אנין ומעודן עד שאני נזכר בפעם המאה בסצינה ב"בית החיות" שבמהלכה ג'ון בלושי מרסק גיטרה של ביטניק הפורט ברגישות ומנעים זמירות פולק שמאלצי. הלוואי שההומור בתערוכה היה לפחות שמאלצי. "פינוקיו" של בועז ארד, קרש שממנו מזדקר בורג עץ, משעשע במינימליזציה שהוא עושה לדמות שאפה התארך כששיקרה, אבל אם אני נאחז בדיקט שבולט ממנו בורג כדי לומר משהו מנחם על התערוכה, המצב קשה.

יש עבודה נוכחת־נעדרת שאפילו חלקיותה מכילה חומריות רדי־מיידית מרשימה יותר מרוב השאר, וזה ארון המתכת המשרדי הכחול, שבחלק מהימים משמש אתר לפרפורמנס של מיכל סממה. לא היתה הופעה בצהריים שבהם ביקרתי. על בסיס שאר המוצגים אני יכול לשער

ברשעות שמדובר בדימוי שאטר־סטוק גנרי של "פרפורמנס": ארון ואמנית, עירומה למיטב הבנתי, שמגיחה ממנו. אבל הארון כאמור יותר יפה מרוב המוצגים הנ"ל וזה לא הוגן לחרוץ דין בלי לראות, ולכן אשלחכם לגלריה להחליט עצמונית.

יש שתי עבודות שאהבתי: פסל העץ של חוה מחותן שנראה כמו מחווה לעתיקות, ו/או למבט המודרניסטי הישן על עתיקות – אולי האנכרוניזם שלו הוא האלמנט ההומוריסטי. לא שועשעתי, אבל האובייקט נגע ללבי. וישנו התצלום של טליה שיטרית שבו נראית הילרי קלינטון לוגמת מפחית משקה קל כשאת חזית הפריים תופס טינאייג'ר טיפוסי ואלמוני. סוף סוף רגע אינטימי של עונג שיש בו גם הומור וגם חיים של ממש.

קלואי סביני בסצנה מהסרט "קידס", ציור של שירה קמרד בגלריה אלפרד. המוכר הוא המסוייט צילום: טל ניסים

התחנה הבאה – גלריה אלפרד ותערוכת אמנות "פוסט אינטרנטי". ציורי סצינות הלילה של שירה קמרד (המבוססים על תצלומים מטלפון נייד או סצינות קולנועיות) חזקים, חלקם חזקים מאוד. יש בהם האיזון המעורר בין המוכר, המלנכולי והמסוייט בדיוק מכיוון שהוא קרוב למוכר, בתוספת הדהוד של משהו־לא־כשורה. גם קיר שברי הקולאז'ים של אור ענבר מרצד בין היומיומי לבין המיתי, ובצורה יותר קרה ואכזרית. זה נכון מה שנכתב על ענבר בטקסט נלווה של שרון קנטור (אין אוצר/ת לתערוכה) – אותה מוזרות, "ווייב דייוויד־לינצ'י" שעליו אנחנו (כולל אני) מדברים רבות כדי לתאר דברים, היא בעצם כמעט ההיפך. "היפי קיטע על חד־אופן בפינת רחוב אינו מוזר יותר מאיש עסקים בחליפה". אנחנו חיים בדור שמבין שהכל מוזר. עבודת הלפטופ של שחר סריג ודגנית אליקים המציגה חיקוי לואו־טקי פרימיטיבי במתכוון של "משחק וידיאו" המבוסס על אסתטיקת רישום בסיסית, לצד הטוטמים הלואו־טקיים, ההומלסיים של סריג, אינם בלתי מעניינים אבל גם לא מעוררים רצון בלתי נשלט להישאר בסביבתם זמן רב. הם פחות אפוקליפטיים מכפי שקנטור מתארת אותם.

ומזור לסיום: בית ראובן הוא מקום יפהפה, ניצב בלב רחוב שהיית פונה לפשע כדי להשיג בו דירה, אבל גם מסוג המקומות שתמיד רוצים לעבור בו בהזדמנות וזה לא קורה. עכשיו יש סיבה טובה: המוזיאון החליט להתקדם עם הזמנים ולהרשות לרן סלויין להקרין וידיאו על גבי שלושה מהציורים האיקוניים של רובין באוסף הקבוע. זה נשמע כמו גימיק מלאכותי ומיותר. רובין? מופתי. סלויין? גאון של וידיאו־ארט דיסטופי. להדביק אותם זה לזה?

המתרחצת של סלויין ב"פרדסים ליד יפו" של רובין מ-1928. לא גונב פוקוס צילום: רן סלויין

ובכן, התוצאה אכן גימיקית, אבל סלויין לא טמבל ויש אפקט יפה של הפחת חיים בציורים (במובן של סרטי אימה או קומדיות לילדים) ואפילו מגע של הומור: לצד עמודי עשן מאיימים ואופייניים הממסגרים את הציורים, סלויין גם שתל רוחצת זעירה על מזרן גומי בברכה מימי היישוב בציור "פרדסים ליד יפו" מ-1928. סלויין לא משתולל והפוקוס נשאר רובין המאסטר. עם זאת, התנועה שהוא יוצר בחלל שבו נחות יצירות המופת בשנ"צ אינסופי מזמינה להעירן ולהזכיר להן כמה אנו אוהבים אותן.

"Tiny Hands", אוצרת: נעמה ערד. זומר אמנות עכשווית (שד' רוטשילד 13, תל אביב). ב'-ה' 18:00-10:00, ו' 10:00-14:00, שבת 11:00-13:00. עד 30.8; "זוהר מסכים", אלפרד מכון שיתופי לאמנות ולתרבות (סמטת שלוש 3, תל אביב). ד', ה' 17:00-21:00, ו' 10:00-14:00, שבת 11:00-15:00. עד 30.8; רן סלויין, "התערבות זמנית". אוצרת: ציפי אדר. מוזיאון בית ראובן (ביאליק 14, תל אביב). ב', ד', ה', ו' 10:00-15:00, ג' 10:00-20:00, שבת 10:00-15:00. עד 28.9

לחצו לקבלת עדכונים בנושא:

+ אמנות

+ תערוכה

מחפשים את רובין

עבודת מחקר מקיפה שנערכת בימים אלה לתיעוד העבודות של הצייר ראובן רובין העלתה כי צייר 1,600 ציורים, 200 מתוכם נעלמו

דנה גילרמן 20.09.11 10:28

תגיות: ראובן רובין

בשבועות האחרונים שולח בית המכירות סותביס מכתב לאספנים מהארץ ומח"ל, שרכשו בעבר יצירות של הצייר ראובן רובין. רובין, שמת ב־1974, נחשב לאמן הישראלי היקר ביותר בשוק המכירות הפומביות.

מכתבים אלה הם שלב נוסף במחקר הנרחב המתנהל בשנים האחרונות בניסיון להוציא קטלוג רזומה של האמן, שיקיף את כל עבודות השמן והפסלים שלו. מטרת הקטלוג היא איתור וזיהוי כל יצירותיו של האמן, לצורכי מחקר, תיעוד, שימור ומובן שגם לצורכי אימות מקוריות.

אמן לא מרוצה

המחקר, שמתנהל במסגרת בית ראובן רובין על ידי קרן צרניק ותמי אשל אביעד, חושף עובדות שלא היו ידועות עד כה. כך לדוגמה, עד תחילת המחקר לא היה ברור למשפחת האמן כמה ציורי שמן הוא יצר בחייו. דוד רובין, בנו, העריך שיש בסביבות 1,200. כרמלה רובין, אשתו של דוד ומנהלת בית ראובן רובין, העריכה שיש בסביבות 2,000. המחקר העלה שמדובר בכ־1,600 ציורים, מתוכם 200 נעלמו.

"אנחנו יודעים על קיומם של הציורים הנעלמים מצילומים שמצאנו בארכיון או בכתבות, אבל אין לנו מושג היכן הם", אומרת אשל אביעד.

"חלק מהתמונות הנעלמות צוירו בתחילת המאה הקודמת, חלקן הוצגו בכל מיני תערוכות ולא ברור למי הן נמכרו ומתי, ועל חלקן צייר האמן פעם נוספת", מוסיף דוד רובין. "גילינו שתמונות שנעלמו בעצם צוירו מחדש. לקחנו כמה תמונות לצילומי רנטגן וראינו מתחתן את התמונה שחיפשו."

אתם ידעתם שהוא נוהג לצייר על גבי ציורים?

"אני זוכר שאמר שהוא מצייר מחדש על תמונות. הרי אמן אף פעם לא מרוצה מהעבודות שלו, אז לפעמים הוא היה חוזר ומצייר שוב".

עבודה שנעלמה. "טבע דומם עם נעליים", 1924 בקירוב

דוד היה אחד מנושאי ציור שצויר מחדש. "ישנו ציור שבו מצייר דוד, כילד, עומד עם צעצוע", אומרת אשל אביעד. "אך בארכיון הצילומים שיש ברשותנו גילינו צילום מהסטודיו, שבו רואים את ראובן מצייר את דוד יושב על כורסה. בבדיקת לייזר גילינו מתחת לציור הסופי את הגרסה הראשונה.

"בבדיקת לייזר שנערכה לציור נוסף — רועה בנוף שתוארך משנות החמישים — התגלה מתחת ציור משנת 1931, דומה מבחינת הנושא אך שונה מבחינה סגנונית. שמתי לב שבחלק מהציורים שצוירו מחדש אפשר למצוא משיכת מכחול שצצה מהתמונה המקורית, ובעצם נותנת רמז לכך שמדובר בציור על גבי ציור".

הציורים היקרים ביותר של רובין הם משנות העשרים

והשלושים. יכול להיות שיש היום אספנים שיש להם בבית ציור משנות החמישים ומתחתיו ציור משנות העשרים? "נדיר, אבל אפשרי. אך צריך לזכור שאם אמן החליט לשנות, אז היצירה הסופית היא מבחינתו יצירת האמנות".

בדיקת לייזר

בעוד כחודש יעלו כל הציורים הנעלמים לאתר האינטרנט של בית ראובן רובין, בתקווה לקבל מידע נוסף מאנשים שיזהו את העבודות.

"לא תמיד אנשים ידעו מה יש להם ביד", אומרת אשל אביעד, "יש אנשים שלא ידעו שעבודות שיש להם, שנרכשו בשנות השמונים ב־30 או ב־40 אלף דולר, שוות היום 200 אלף דולר ויותר. חלק מהאנשים מכרו את העבודה לאחר שפינו אליהם".

אשל אביעד מקווה שבתוך כשנתיים תעלה הגרסה הראשונה של הקטלוג לאינטרנט ובעקבותיה יצאו לאור שני כרכים של הקטלוג. בינתיים, כל מי שבידיו מידע נוסף על עבודותיו של רובין יכול לשלוח פרטים לדוא"ל: tammy@rubinmuseum.org.il.

entertainment **7**

אוריינטליזם להמונים

הזמן עשה טוב לצירים של ראובן רובין, גם אם הם לוקים במבט האוריינטליסטי. תערוכת רטרופקטיבה מקיפה שנפתחת במזיאון תל אביב חושפת את היופי הרב שלהם מבלי שתידרש לסנטימנטליות

טלי כהן גרבוז פורסם: 21.11.06, 13:06

"בירושלים, תל אביב, חיפה וטבריה אני חש כמי שנולד מחדש". כתב ראובן רובין ב-1926, ולומים יתאר את חייו כזייר צעיר בארץ החדשה: "היולים", מעורלים, פרימיטיביים... בשנים הראל החילותי לבטא את עצמי ממש". הערב תפתח במוזיאון תל אביב תערוכת הסתופסקיטבה מקיפה של ראובן. מאה ועשרה ציורים יצגו שם, עיקרם השנים "הארגזאיליות" שלו. אלו השנים בהן חבר אל קבוצת הציירים הצעירים שממנו עלה נחום גוטמן, ישראל פלדל, ישראל לובין ואחרים. במקביל לפתיחה לפני ימים אחדים במוזיאון ישראל תערכה אחרת של עבודותיו. המציגה לראשונה ציורים מוקדמים מתקופת נעוריו ברומניה.

מעורטלים? פרמיטיביים? צייר צעיר מגיע לכאן, רזה, גבוה ורציני, פליט של חיי דלות מנוולת בעיירה רומטית אפרורית. בבת אחת מכה בו האור הבוהק, החום, הזבובים, עצי הזית, הדמויות שמדברות שפה לא מובנת ממחרות בחמור, עדרי העיזים... ארץ התנ"ך ממש.

האמנות שראו עיניו עד אז היתה ציורי דת בינזטיניים שחלק ע פניהם יום יום בדרוך לחדר, בעריצי ילדותו גאלאץ, מצוירים על קירותיה החיצוניים של הכנסייה ומעט רפרודוקציות. הוא לא היה היחיד שחווה את ההתגלות הזאת של המראות הארצישראליים. הגיעו לכאן גם אחרים מארצות מזרח אירופה, דיברו עברית מהולה ביידיש של יידיש וגרמנית והתחילו לצייר את כל האקזוטיקה הזאת: את הנופים, את תושבי הארץ הערבים, קצת חוו, קצת אחד את השני והצייר ראוהו צייר גם את ארוב.

בשנות העשרים של המאה שעברה, פאריז וניו יורק התבססו זה מכבר כמקומות שבהם מתרחש הציור המערבי, הרלוונטי, האחר מכל מה שקדם לו. בשורות הזדמנים החדשים באמנות הגיעה גם לארץ. כאן נקעה נפשם של הצירים באמנות "צלאל" הרוויני אתרים קדושים ואיקונוגרפיה ייחודית. הם חיפשו משווא אחר, שיהיה קשור לחומריהם החושניים של המקום. הקוביות, האקספרסיוניזם ובעיקר הציור הפרימיטיביסטי התאימו מאוד לחוויה האתנוגית של ראובן במפגש עם הנוף המקומי. משטחי צבע קלים וקווים מתארים ברורים איפיונו של הציור שלו, ססגוני ועם אלמנטים קישוטיים, שהביזנטיני הישן והמזרחי החדש שלו, נכחו ביד.

1923, "החלב",
ציור: ראובן רובין

שתף בפייסבוק

"חוף הים בתל אביב", 1923

כמו גוטמן. גם ראובן זכור היום בעיקר בקשר לציוני תל אביב הקמה מהחולות. הוא צייר אותה שטוחה, צהובה, מנוקדת בתים קטנים אדומי גגות, מבעד לחלונות מכחיל העץ הים. כמעט בכל ציור נולד ראובן, ויש עשרות כאלה, נמצא אלמנט מעולם היל' העץ השחורה, שגדולה גדול אוהל, מלחכת ענף של עץ צעיר הנוטע בחולות. החומר בל מקום: בכפר הערבי, על סכמת מבני הטיט וצריחי המגדד שנחסמים אותו, או בסמטה ביפו, על פנים דמות קטנה מניפה את גבו. כל מהפחת המצורית רוקע חורשת עצי זית, ראובן עצמו בגרביים בלבים ובעליים אדומות ועץ מושכת ענף מידה של הרס הדקנה. מין חיבור אדילי של דמויות הגולה, בהמה מקומית ונוף אוריינטלי. ציור ראובן כולל מכלים במכון. פני כולם זהים, העץ, הפרד והערבי מביטים כולם באותה עין חומה גדולה. כולם דיומים בעלי אופי נאיבי שאומרים ראשונית קמאית. באחד הצירים הפנים איכר יושב מלפנים ישיבה

בעל-ביתית, מאחוריו ניר חרוש באופק, בתי כפר חדשים ופרתו הגדולה מביטה נכחה במבט זהה לשלו.

הוגלה מהיכלי התצוגה הנחשבים

התערוכה בתל אביב ערוכה באופן כרונולוגי. היא נפתחת בטעימה מעבודות מוקדמות שנעשו עוד ברומניה, ביניהן ציור של ילדה שהתגלה לפני עשר שנים, כשאשה התקשרה מלונדון לבית ראובן וסיפרה על ציור שקיבלה בירושה מדודתה. הדודה היתה הילדה, שבבית אביה בטשנבובץ' גר ראובן כד"ר משנה. הוא נשמר על ידי אשה פולנייה שעבדה בביתם במשך כל שנות המלחמה ואחריה. רק בשנות השבעים חזר האב וקיבל לידייו את הציור. על פי כרמלה רובין, מנהלת בית ראובן, כלתו ואוצרת התערוכה, ראובן אהב מאוד אורנמנטיקה של בדים. קו המכחול הדק המסתלסל על שמלתה של הילדה הקטנה בטשנבובץ', חוזר בדגמי תחרה, מפות, וילונות, חולצות ושטיחים ובציורי הדיוקנאות של אושיות תרבות מקומיות: אורי צבי גרינברג, המשורר אדום השיער, הציירת ציונה תאג'ר, יהודה גור, כותב המילון, עם פרח בידו. את עצמו ראובן שב וצייר פעמים רבות. כמו ענף העץ והפרח באגרטל, גם צווארו נפתל וראשו מוטת מעט, הד רחוק לדמות קדוש נוצרי.

"נערה על המרפסת", 1925-6

אומרים מנחם שמי, ישראל פלדי, אבל לראובן רובין קוראים "הצייר ראובן". אולי בגלל שביתו בתל אביב נשאר מקום חי ופתוח לקהל, אולי בגלל ההיקף הגדול כל כך של ציורים שהשאיר אחריו. ימיו של ראובן כאמן מרכזי בתרבות המקומית לא ארכו. בשנות השלושים האמנות חיפשה לעצמה דרכים חדשות וראובן, שדבק בסגנון האהוב כל כך על אספני האמנות, הואשם על ידי הביקורת במנייזם והוגלה מהיכלי התצוגה הנחשבים. ראובן רובין באמת נעצר והמשיך לעשות עוד ועוד מאותו הדבר. העמידה במקום הפכה את מה שהיה עשר שנים קודם רענ וחדשני, לאילוסטריטיבי ולא מעניין. אבל האספנים קנו והשנים הרבות שעברו מאז הפכו את כל ההיקף הגדול של עבודתו ל"סגנון". הזמן עשה טוב לעבודות של ראובן והתערוכה במזוזאית תל אביב חושפת את היופי הרב שלהן מבלי שתידרש לסנטימנטליות.

בדיעבד ברור שלמנחתו של ראובן רובין בתרבות המקומית לא היה שיעור. הוא אכן לקה בחולי שאמנות העשורים הראשונים לקתה בו: במבט האוריינטליסטי, המביט בתושבי הארץ הערבים, בעולים מתים וכלל "האחרים" כבסוג של פנטזיה. בעין עיוורת שראתה בהם מודלים סטטיים ולא ישויות חיות. ובכל זאת הוא היה הצייר ראובן, שפרודוקציות זולות של ציוריו עיטרו במשך עשורים רבים את בתי הפרולטריון המקומי וציוריו נסחרים עד היום בשוק האמנות העולמי.

"מקום-חלום - ראובן רובין והמפגש עם ארץ ישראל בשנות ה-20 וה-30", מזיאן תל אביב, אוצרת: כרמלה רובין

[מצאתם טעות בכתבה? כתבו לנו](#)

שתף ב- שתף ב-

עם ממ"ד בלי מדד: דירות 2.5-5 חדרי בתל אביב בהטבות משתלמות

שיכון ובינוי - פרי מגדים נחלת יצחק | ממזמן

תוכנית במערב גדרה אושרה: הסתערו על קרקעות במתחם

Channel22 | ממזמן

כפר סבא: קרקע למגורים בתוכנית החדשה תימכר ב-459,000 ש"ח בלבד

Channel22 news | ממזמן

מידע נוסף

Contact ::

Newsletter ::

SEARCH...

LOG IN

HOME

E-EDITION

ARCHIVE

ABOUT

FAQ

SUBSCRIPTION

MARKETPLACE

Reuven Rubin Takes The High Road At Clarke Auction Gallery

PUBLISHED: JANUARY 24, 2023

ALL	TODAY	4	5	6
		AUG	AUG	AUG

EVENTS

SEARCH AND FILTER >>

FEATURED
EVENTS

LARCHMONT, N.Y. — Clarke Auction Gallery conducted its New Year's Estate Auction on January 22 with almost 600 lots of fine arts and antiques. Israeli artist Reuven Rubin's (1893-1974) work climbed to the top lots, with "Road to Safed" achieving \$300,000 within its \$250/350,000 estimate. Authenticated by the Rubin Museum Foundation, the oil on canvas was included in a 1974 monograph of the artist edited by Sarah Wilkinson. Other Rubin works were also sold to success in the auction; these and more top lots of the sale will be covered in an upcoming issue.

0

in

[ADD TO MY ARTICLES >>](#)

YOU MIGHT ALSO LIKE